

בנק אגוד לישראל בע"מ

דוח מפורט על סיכונים –

גילוי לפי נדבך 3

ומידע נוסף על סיכונים

ליום 30 ביוני 2020

בנק אגוד
UNION BANK

	תוכן עניינים
4	רקע
4	עיקרון הגילוי
4	מסגרת הוראות רגולטוריות
4	מידע צופה פני העתיד
6	תחולת היישום
7	יחסים פיקוחיים עיקריים וסקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון
7	יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
8	גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים (OVA)
9	הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים
15	סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
16	הרכב ההון
16	הרכב ההון הפיקוחי (CC1)
20	הלימות ההון
20	תכנון ההון ויעדי ההון
23	יחס המינוף
23	השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
23	יחס המינוף (LR2)
25	סיכון אשראי
25	מידע כללי על איכות סיכון אשראי (CRA)
28	איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
29	גילוי נוסף בנוגע לאיכות האשראי של חשיפות אשראי (CRB)
36	שיטות להפחתת סיכון אשראי (CRC)
36	שיטות להפחתת סיכון אשראי – סקירה (CR3)
39	סיכון אשראי של צד נגדי
39	גילוי איכותי על סיכון אשראי של צד נגדי (CCRA)
39	ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
39	הקצאת הון בגין התאמת שערור לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)
40	סיכון שוק
40	ניהול סיכון השוק (MRA)
40	סיכון שוק בגישה הסטנדרטית (MR1)
41	סיכון ריבית בתיק הבנקאי (IRRBB) ובתיק למסחר
41	סיכון מניות
42	סיכון נזילות
42	ניהול סיכון הנזילות
42	יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)
44	התפתחויות מהותיות בחשיפת התאגיד הבנקאי לסיכונים נזילות
45	סיכון תפעולי
45	ניהול הסיכונים התפעוליים
45	מערכות המידע והמחשוב של הבנק
46	ניהול סיכון סייבר ואבטחת מידע
47	המשכיות עסקית – היערכות למצבי חרום
49	סיכונים אחרים
49	סיכון ציוד
49	סיכון משפטי
49	סיכון מוניטין
50	סיכון אסטרטגי
50	סיכון סביבתי
51	תגמול

רשימת טבלאות

7	טבלה 1: יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
15	טבלה 2: סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
18	טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)
23	טבלה 4: השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
23	טבלה 5: יחס המינוף (LR2)
28	טבלה 6: איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
29	טבלה 7: אשראי לציבור, מאזני – התפתחות האשראי לציבור, נטו, מאזני לפי ענפי משק עיקריים
29	טבלה 8: אשראי חוץ מאזני – ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים
30	טבלה 9: התפתחות ביתרות הפיקדונות
33	טבלה 10: חשיפות אשראי למוסדות פיננסיים זרים
34	טבלה 11: תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי
	טבלה 12: סך החובות שנדחו בהם תשלומים במהלך התקופה 1 במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה, ואשר לא סווגו כחובות בארגון מחדש של חוב בעייתי
35	
36	טבלה 13: שיטות להפחתת סיכון אשראי (CR3)
37	טבלה 14: הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)
39	טבלה 15: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
39	טבלה 16: הקצאת הון בגין התאמת שערור לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)
40	טבלה 17: סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)
42	טבלה 18: יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)
43	טבלה 19: יחס כיסוי נזילות – גילויים נוספים (LIQA)

בנק אגוד לישראל בע"מ (להלן "הבנק") נוסד בשנת 1951. הבנק הוא תאגיד בנקאי בעל רישיון בנק לפי הוראות חוק הבנקאות (רישוי) התשמ"א - 1981. מניות הבנק רשומות למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב.

לבנק 35 סניפים הפזורים ברחבי הארץ (הכוללים מרכז לבנקאות פרטית). הבנק מספק ללקוחותיו מגוון שירותי בנקאות. בהתאם לנתונים שפורסמו בדוחות כספיים מאוחדים של כלל הבנקים בישראל ליום 30 ביוני 2020, הבנק הוא השישי בגודלו במערכת הבנקאית בישראל.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2020, בהקשר של השלכות הודעת בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק מיום 30 ביולי 2017, בעניין כוונתם לפעול למכירת החזקותיהם בבנק ובעניין התקשרותם מיום 27 בנובמבר 2017 עם בנק מזרחי טפחות בע"מ ("בנק מזרחי"), ואירועים נוספים בקשר עם הודעות אלה.

עיקרון הגילוי

הדוח המפורט על הסיכונים כולל מידע כמותי מפורט ומידע איכותי על סקירת הסיכונים ואופן ניהולם. הדוח כולל דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל, כפי המפורט בנדבך 3 להוראות (להלן: "נדבך 3"), ודרישות הגילוי על הסיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי הפורום ליציבות פיננסית (להלן: "FSF") ודרישות גילוי שפורסמו על ידי צוות משימה לשיפור הגילוי (להלן: "EDTF") שהוקם על ידי המוסד ליציבות פיננסית (להלן: "FSB") לשיפור הגילוי על הסיכונים בתאגידים בנקאיים. בנוסף, במסגרת הגילוי נכללו דרישות גילוי נוספות שנקבעו בהוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים.

מסגרת הוראות רגולטוריות

הבנק מפוקח על ידי המפקח על הבנקים, אשר מקבל מידע על הלימות ההון של הבנק וקובע את דרישות ההון של הבנק. החל מיום 1 בינואר 2014 הבנק מיישם את הוראות המדידה והלימות ההון המבוססות על הוראות באזל 3 (להלן: "באזל 3"), כפי שפורסמו על ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 201-211.

הוראות באזל 3 מתבססות על שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכוני האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק.
- נדבך 2 - מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק (ICAAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process) המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים לרבות אלו שאינם נכללים בנדבך 1 (כגון ריכוזיות אשראי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכון נזילות, סיכונים סליקה ועוד) ובמקביל קיים תהליך סקירה המבוצע על ידי הפיקוח על הבנקים (SREP).
- נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את האופן וההיקף של המידע שיוצג במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרש מתן מידע כמותי ומידע איכותי כדי לאפשר לגורמי השוק להעריך את מידת החשיפה של הבנק לגורמי סיכון.

בנוסף, הבנק מיישם בדוח זה דרישות גילוי המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי צוות EDTF ודרישות נוספות שנקבעו על ידי הפיקוח על הבנקים.

מידע צופה פני העתיד

חלק מהמידע המפורט בדוח על הסיכונים, שאינו מתייחס לעובדות ההיסטוריות מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. תוצאות הבנק בפועל עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד כתוצאה ממספר רב של גורמים, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בחקיקה והוראות גורמי פיקוח, התפתחויות מאקרו כלכליות ובעיקר התפתחויות המשבר הפיננסי העולמי ואי הוודאות הכרוכה בהשלכותיו, אירועים כלכליים חריגים כגון שינויים קיצוניים בריבית, שערי חליפין ואינפלציה, התנהגות המתחרים ושינויים ספציפיים שיפורטו להלן.

מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "צפי", "אמור", "חזוי", להערכת הבנק", "בכוונת הבנק", "תחזית", "תכנית", "יעד", "אומדן סיכון", "תרחיש", "תרחיש קיצון", "הערכת סיכון", "קורלציה", "התפלגות", "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות" "צריך", "יכול", "יהיה" וביטויים דומים להם. השימוש בביטויים צופי עתיד אלו, כרוך בסיכונים ובחוסר וודאות משום שהוא מבוסס על הערכות ההנהלה לגבי אירועים עתידיים אשר עשויים לא להתממש או להתממש בצורה שונה מהצפוי. המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר על תחזיות לעתיד בנושאים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ועל תכניות העבודה ותקציב הבנק לשנת 2020. הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הנכלל בדוחות אלה, לרבות בגין השפעת נסיבות או אירועים שיקרו לאחר פרסום הדוחות על מידע כאמור.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2020, בהקשר של השלכות הודעת בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק מיום 30 ביולי 2017, בעניין כוונתם לפעול למכירת החזקותיהם בבנק ובעניין התקשרותם מיום 27 בנובמבר 2017 עם בנק מזרחי, ואירועים נוספים בקשר עם הודעות אלה.

בנק אגוד לישראל בע"מ אינו מחזיק בחברות בנות בנקאיות, לאור זאת הדרישות של הפיקוח על הבנקים, לרבות הוראות באזל 3, מיושמות ברמה מאוחדת בלבד.

ככלל, דרישות ההון של הבנק מבוססות על הדוחות הכספיים המאוחדים שלו, הערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים והנחיותיו.

על פי כללי החשבונאות המקובלים, חברות בנות הנשלטות במישרין או בעקיפין על-ידי הבנק מאוחדות בדוחות הכספיים, בעוד שלמטרות פיקוח על הון, חלים לעתים כללי איחוד שונים. יחד עם זאת, ליום 30 ביוני 2020, לא קיימים הבדלים בין בסיס האיחוד לפי כללי החשבונאות ובסיס האיחוד הפיקוחי למטרות הלימות הון.

לא קיימים איסורים או מגבלות משמעותיות כלשהן על העברת כספים או הון פיקוחי בתוך הקבוצה. לפרטים נוספים בדבר חברות מוחזקות עיקריות של הבנק ראה ביאור 14 בדוחות הכספיים לשנת 2019 ומידע נוסף בפרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2020.

יצוין, כי מתכנתת הגילוי של דוח זה הותאמה לדרישות הוראות הדיווח לציבור 651 – "דרישות הגילוי של נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים".

יחסים פיקוחיים עיקריים וסקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון

גילוי על פי נדבך 3

יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)

טבלה 1: יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)

	ה	ד	ג	ב	א	
	30.6.2019	30.9.2019	31.12.2019	31.3.2020	30.6.2020	על בסיס מאוחד, ליום:
	במיליוני ש"ח					הון זמין
2,769	2,737	2,703	2,430	2,516	1	הון עצמי רוברד 1 ¹
2,649	2,626	2,600	2,336	2,432	1א	הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר
2,769	2,737	2,703	2,430	2,516	2	הון רוברד 1 ¹
2,649	2,626	2,600	2,336	2,432	2א	הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר
3,704	3,533	3,513	3,241	3,331	3	הון כולל 1 ¹
3,441	3,399	3,387	3,124	3,225	3א	הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר
במיליוני ש"ח					נכסי סיכון משוקללים	
24,574	25,468	25,187	24,421	24,310	4	סך הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA)
באחוזים					יחסי הלימות הון, לפי הוראות המפקח על הבנקים	
11.27%	10.75%	10.73%	9.95%	10.35%	5	יחס הון עצמי רוברד 1
10.78%	10.31%	10.32%	9.57%	10.00%	5א	יחס הון עצמי רוברד 1 לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר
11.27%	10.75%	10.73%	9.95%	10.35%	6	יחס הון רוברד 1
10.78%	10.31%	10.32%	9.57%	10.00%	6א	יחס הון רוברד 1 לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר
15.07%	13.87%	13.95%	13.27%	13.70%	7	יחס הון כולל
14.00%	13.35%	13.45%	12.79%	13.27%	7א	יחס הון כולל לרכיבי סיכון לפני יישום השפעת הוראות המעבר
9.39%	9.38%	9.39%	8.41%	8.41%	11א	יחס הון עצמי רוברד 1 הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ²
1.88%	1.37%	1.34%	1.54%	1.94%	12א	יחס הון עצמי רוברד 1 זמין, מעבר לנדרש על ידי המפקח על הבנקים
במיליוני ש"ח					יחס המינוף, לפי הוראות המפקח על הבנקים	
43,058	44,329	45,089	46,083	47,087	13	סך החשיפות (במיליוני ש"ח)
6.43%	6.17%	5.99%	5.27%	5.34%	14	יחס המינוף (באחוזים)
6.15%	5.92%	5.77%	5.07%	5.16%	14א	יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר (באחוזים)
במיליוני ש"ח					יחס כיסוי נזילות, לפי הוראות המפקח על הבנקים	
9,885	9,982	10,022	10,980	13,074	15	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה
7,793	7,788	7,721	8,021	8,821	16	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
127%	128%	130%	137%	148%	17	יחס כיסוי נזילות (באחוזים) ³

1. נתונים בכל הקשור ליחס הלימות הון ויחס המינוף כוללים התאמות בגין תכנית התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקח על הבנקים מיום ה-12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן - התאמות בגין תכנית התייעלות), אשר אושרו על ידי הפיקוח על הבנקים. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות הון.

2. דרישות מזעריות ליחס הון עצמי רובד 1 בשיעור 9% ויחס הון כולל בשיעור 12.5% חלות מיום 1 בינואר 2015. לאור התפרצות נגיף הקורונה וכחלק מהתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון לפיו החל מהדוחות לרבעון הראשון של שנת 2020, בוצעה הפחתה של דרישות ההון הרגולטוריות החלות על הבנקים בנקודת אחוז אחת. כמו כן, לדרישות אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח, וזאת למעט ההלוואות לדיור שהוענקו במהלך תקופת משבר הקורונה. לאור האמור לעיל, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש למועד הדיווח הינם 8.41%- ו-11.91%, בהתאמה. בנוגע להוראת השעה, ראה פירוט בסעיף "תכנון ההון ויעדי ההון" בהמשך מסמך זה.
3. יחס כיסוי הנזילות מוצג במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח.

גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים (OVA)

גילוי על פי EDTF

פעילותו העסקית של הבנק כרוכה בסיכונים אשראי, סיכונים שוק, סיכונים נזילות, סיכונים תפעוליים ובכללם סיכונים משפטיים, סיכונים ציות וכן סיכונים מוניטין וסיכונים אסטרטגיים.

מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק מכוונת לעמידה ביעדים האסטרטגיים והעסקיים שנקבעו, כל אלו, תוך הטמעת תרבות ניהול הסיכונים ובקרתם. מדיניות ניהול הסיכונים מסייעת לבנק לממש את יעדיה אלה, תוך הגדרת סוגי הסיכונים והיקפם, ועמידה בתיאבון וסיבולת הסיכון שנקבעו על ידי הדירקטוריון. לצורך זה מופעלים מערכות דיווח ומנגנוני פיקוח ובקרה מתאימים.

לפירוט אודות מטרות ומדיניות ניהול סיכונים בסיכונים השונים, ראה פרקים סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון ריבית בתיק הבנקאי וסיכון מניות.

הערכת הבנק בדבר השפעת גורמי סיכון

המחצית הראשונה של שנת 2020 התאפיינה בהתפשטות נגיף הקורונה אשר הובילה למשבר כלכלי עולמי המלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית הינה משמעותית, ובהתאם לכך תתכן השפעה מהותית על עסקי הבנק לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי של לווים וקשיי נזילות של לווים, בין היתר על רקע עלייה בשיעורי האבטלה וההאטה בפעילות הכלכלית. הבנק דואג לבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק ובסיכון האשראי של הלווים ומקפיד על ניהול סיכונים שוטף והדוק וניטור מוקדי הסיכון בתיק האשראי תוך מעקב אחר לקוחות שהוגדרו בסיכון ו/או מושפעים מהמשבר.

נכון ליום 30 ביוני 2020 הערכת סיכון האשראי נותרה ללא שינוי (בינונית). לטבלת הערכת גורמי הסיכון בבנק ראה בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2020.

הממשל התאגידי בתהליך ניהול הסיכונים בבנק

גילוי על פי EDTF

תהליכי ניהול הסיכונים והלימות ההון בבנק מוסדרים ומפוקחים באמצעות הדירקטוריון וועדותיו, מנכ"לית הבנק וההנהלה, ועדות ההנהלה, האגפים העסקיים יוצרי הסיכון, אגף בקורת וניהול סיכונים, אגף כספים, האגף ליעוץ משפטי, אגף משאבים והביקורת הפנימית.

המבנה הארגוני של ניהול הסיכונים

לתרשים המבנה הארגוני של ניהול הסיכונים בבנק ראה בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

לפרטים נוספים בעניין אופן יישום הממשל התאגידי בתהליך ניהול הסיכונים בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

לעניין גישת הבנק לניהול סיכונים ותרבות ניהול הסיכונים המיושמת בבנק, לנוכח התפשטות הקורונה הבנק נקט בשורה של תהליכים ואמצעים בהתאם לדרישת הרשויות במסגרת זו, לרבות שמירה על בטיחות ובריאות העובדים, מעבר לעבודה מרחוק והתמקדות במתן פתרונות דיגיטליים התומכים בהמשך פעילות לקוחות הבנק ועובדיו. הבנק מיישם בעת משבר הקורונה את תרבות ניהול הסיכונים בדומה למצב שגרה, עם ההתאמות הנדרשות, לרבות בהתאם להקלות בנק ישראל.

חברי ההנהלה ונושאי משרה בכירה

להלן השינויים שחלו לעומת המתואר בדוח השנתי לשנת 2019 בעניין חברי ההנהלה ונושאי משרה:

- א. ביום 1 באפריל החל מר אילן ישעיהו לכהן כממלא מקום ראש אגף בקורת וניהול סיכונים ומנהל הסיכונים הראשי בבנק במקום הגב' שירה רדובן.
- ב. ביום 6 באפריל 2020, החלה הגב' חדוה פדלון לכהן כמבקרת הפנימית הראשית של הבנק במקום ד"ר עקיבא שטרנברג.
- ג. ביום 30 ביוני 2020 סיים מר ארנון זית את תפקידו כראש אגף כספים, והחל מיום 1 ביולי 2020 מכהן מר דניאל סמידוברסקי כראש אגף כספים בבנק במקום מר ארנון זית.

הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים

פעילותו העסקית של הבנק כרוכה כאמור בסיכונים: סיכוני אשראי, סיכוני שוק, סיכוני נזילות, סיכונים תפעוליים (לרבות סיכוני IT, סייבר ואבטחת מידע, סיכונים משפטיים וסיכוני ציות), וכן סיכוני מוניטין וסיכונים אסטרטגיים. בהתאם למדיניות ניהול הסיכונים בבנק מבוצע כאמור מעקב הדוק אחר כלל הסיכונים אליהם חשוף הבנק, כמפורט במסמך זה.

בנוסף הבנק מבצע מעקב הדוק אחר ההתפתחויות בשווקים, בנתונים מאקרו כלכליים וברגולציה וחקיקה שחלים או עשויים להשפיע על הבנק ואשר יחד עם האסטרטגיה העסקית ותמהיל הפעילות הקיים עשויים לחשוף את הבנק לסיכונים משמעותיים.

להלן יפורטו סיכונים פרטניים מהותיים שהינם סיכונים מובילים ומתפתחים אשר הבנק מזהה ונערך לניטורם, הפחתתם וניהולם:

התפשטות נגיף הקורונה

המחצית הראשונה של שנת 2020 התאפיינה בהתפשטות נגיף הקורונה אשר הובילה למשבר כלכלי עולמי המלווה בחוסר וודאות משמעותי לגבי אורכו ומידת השפעתו. נוכח התפשטות וירוס הקורונה, ננקטו וצפויים להמשיך ולהינקט על ידי ממשלות בעולם ועל ידי ממשלת ישראל צעדי התגוננות שונים, הכוללים, בין היתר, השבתה של חלקים נרחבים מהמשק, הגבלות על הפעלת עסקים וכן התקבלו ועשויות להתקבל החלטות בעניין הפחתת ריבית על ידי בנקים מרכזיים ברחבי העולם. במהלך הרבעון השני של שנת 2020, בשל צעדי ההתגוננות שנקטה ממשלת ישראל, בדומה לממשלות בעולם, חלה התמתנות בקצב התפשטות נגיף הקורונה בישראל ובמדינות רבות בעולם. בשלהי הרבעון השני, לצד החזרה ההדרגתית של המשק לשגרה חלה עליה במקרי התחלואה ועל רקע החשש להתפרצות גל שני של מגיפת הקורונה, ננקטו על ידי ממשלת ישראל צעדי התגוננות הכוללים, בין היתר, הגבלות על פעילות עסקים והגבלת תנועה של תושבים במוקדי תחלואה.

אירועים אלו הביאו להתכווצות בפעילות המשק בישראל אליו חשופה פעילות הבנק וצפויות להם השלכות על עסקי הבנק, תוצאותיו הכספיות ורווחיותו במהלך שנת 2020 ויתכן שגם לאחר מכן. זאת בין היתר בשל עליה בסיכון האשראי וקשיי נזילות של לווים, שיכולים להוביל לגידול בהוצאות להפסדי אשראי, ירידה בהכנסות המימון והריבית וירידות בשערי נכסים סחירים העלולות להשפיע מהותית על קרן ההון של הבנק ועל רווחיותו – השפעה שתמותן במידה חלקית על ידי קיטון בהתחייבויות האקטואריות של הבנק בגין זכויות עובדים. הבנק אינו יכול לאמוד בשלב זה את השפעת מגיפת הקורונה והיקפה, התלויים בין היתר, במשך אירוע התפשטות המגיפה, במועד מציאת חיסון, בצעדים שינקטו על ידי ממשלות ורגולטורים להתמודדות איתה, בהתפתחויות בשווקים ובהיקף השפעות כל אלו על הפעילות המשקית לגביה קיים בשלב זה חוסר ודאות.

הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים הדוק ובחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות שלו, ככל שיידרש. גישת ניהול הסיכונים של הבנק הותאמה בעת זו במטרה להתמודד עם הסיכונים והאתגרים שנובעים כתוצאה מהתפרצות הנגיף. בפרט, הבנק נקט ונוקט צעדים להתמודדות עם השלכות מגיפת הקורונה על מנת לאפשר המשך פעילותו התקינה, לרבות המשך מתן שירותים בנקאיים ללקוחותיו בסניפים ובערוצים הישירים, בין היתר, תוך עבודה מרחוק ופיצול צוותים חיוניים לעבודה באתרים נפרדים, וכן עבודה בשיטת הקפסולות בהתאם לעקרונות תכנית ההמשכיות העסקית של הבנק ולנדרש על פי הוראות והנחיות של הרגולטורים השונים, מתוך מטרה לשמור על בטיחות ובריאות עובדיו ולהבטיח המשכיות השירות לציבור לקוחותיו.

התפשטות נגיף הקורונה, צעדי ההתגוננות הננקטים והמשבר הכלכלי העולמי הנגרם מכך, הובילו בין היתר גם להתגברות כלל עולמית, לרבות בישראל, של סיכון הסייבר. ואכן, בעולם נצפית התגברות אירועי תקיפה והונאה המנצלים את משבר הקורונה, ובפרט על רקע המגמות הבאות: עלייה בהיקף העבודה מרחוק, אשר מרחיבה את מעטפת התקיפה הפוטנציאלית; עליה בהיקף ניסיונות דיג הלקוחות, התגברות אירועי הונאה המנצלים את החשש האנושי סביב התפשטות הקורונה, העשויה לעודד גורמים עוינים להוציא לפועל תקיפות כנגד ארגונים.

בנק ישראל הנחה את התאגידים הבנקאיים במכתבו מיום ה-6 באפריל 2020 לבחון את נושא התגברות איומי הסייבר בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, ובדגש על התרחבות העבודה מרחוק. הבנק בחן את התגברות סיכוני הסייבר, ונקט בשורה של צעדים לחיזוק ההגנה. למידע נוסף אודות טיפול הבנק בסיכון סייבר ואבטחת מידע ראה פרק ניהול הסיכונים התפעוליים בהמשך דוח זה.

הבנק עוקב אחר השלכות השפעות מגיפת הקורונה על הסיכונים השונים הקשורים בפעילות הבנק ונערך בהתאם להתפתחויות.

למידע נוסף בעניין השפעת התפרצות וירוס הקורונה ראה בין היתר:

- פרק ניהול סיכוני אשראי, בהמשך וכן גילוי על סיווג האשראי הבעייתי בדוח הדירקטוריון וההנהלה
- גילוי על התפתחות החשיפות בהתאם לענפי המשק
- ביאור 13 לדוחות הכספיים, בנושא מידע נוסף על סיכון אשראי, אשראי לציבור והפרשה להפסדי אשראי
- ביאור 8 לדוחות הכספיים, בנושא הלימות הון, מינוף ונזילות לפי הוראות המפקח על הבנקים
- התפתחויות בשווקים הפיננסיים בפרק סיכוני שוק בהמשך דוח זה
- השפעה על נזילות הבנק בפרק סיכון הנזילות בהמשך דוח זה

- השפעה על סיכון תפעולי וסייבר כתוצאה מהרחבת פעילות העבודה מרחוק ראה פרק ניהול הסיכונים התפעוליים בהמשך דוח זה.

האמור בדיווח זה הינו מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 אשר מבוסס, בין היתר, על הערכות ואומדנים של הבנק נכון למועד דיווח זה ובהתחשב בעובדה לפיה קיים חוסר וודאות לגבי היקפו ומשכו של משבר הקורונה והצעדים שיקטו להתמודדות איתו. אלו עשויים להשתנות מעת לעת, אשר אינם בשליטת הבנק, וקיים חוסר וודאות ביחס להשלכותיהם על שוקי ההון והכלכלה בישראל ובעולם.

אפשרות למיזוג הבנק עם בנק מזרחי

ביום 27 בנובמבר, 2017 נמסרה לבנק הודעה מטעם בעלי השליטה בבנק, לפיה התקשרו בעלי השליטה בבנק באותו יום בהסכם עם בנק מזרחי, במסגרתו התחייבו להענות להצעת רכש חליפין מלאה לרכישת מניות הבנק שיפרסם בנק מזרחי לכל בעלי המניות בבנק, בכפוף לתנאים מתלים שנקבעו בהסכם לפרסום הצעת הרכש ולהשלמתה, ובכללם אישורים רגולטוריים. במידה ולא ניתן יהיה להשלים את העסקה נשוא ההסכם במתווה של הצעת רכש, יפעלו בנק מזרחי ובעלי השליטה בבנק לביצוע העסקה בדרך של מיזוג סטטוטורי בו הבנק יהיה "חברת היעד" ובנק מזרחי יהיה "החברה הקולטת", וזאת בכפוף לאישור האורגנים המוסמכים בבנק ובבנק מזרחי (להלן "ההסכם"). ביום 30 במאי, 2018 התקבלה בבנק החלטת מ"מ הממונה על התחרות לפיה הוא מודיע על התנגדותו לאישור המיזוג בין הבנק לבין מזרחי עליה הגישו בנק מזרחי ובעלי השליטה בבנק בחודש ספטמבר, 2018 ערר אליו הצטרף הבנק וזאת על מנת לשמור על אפשרויות עתידיות למיזוג הבנק, ומבלי לנקוט עמדה כלשהי ביחס לתנאי ההתקשרות בין בעלי השליטה בבנק לבין בנק מזרחי.

ביום 28 בנובמבר, 2019 התקבל בבנק פסק דין של בית הדין לתחרות, לפיו קיבל בית הדין לתחרות את העררים שהגישו בעלי השליטה בבנק, הבנק ובנק מזרחי על החלטת מ"מ הממונה על התחרות להתנגד למיזוג בין הבנק לבין בנק מזרחי. במסגרת פסק הדין, הורה בית הדין לממונה על התחרות לבחון אם ניתן להפיג את החשש לפגיעה בתחרות בענף היהלומים עקב המיזוג, תוך קביעת תנאים למיזוג בהקשר לענף זה ובהתאם לכך, פרסמה הממונה על התחרות ביום 8 בינואר 2020 את החלטתה באשר לתנאים שיש בהם להפיג את החששות לפגיעה בתחרות עקב מיזוג כאמור, והעיקרי שבהם הינו מכירת פעילות מתן האשראי בתחום היהלומים של אחד הבנקים על כלל היבטיה לצד שלישי בעל כישורים ומשאבים מתאימים שאינו פעיל היום בענף ושזהותו תאושר על ידי הממונה מראש, וזאת לפני השלמת ביצוע המיזוג. גם על החלטה זו של הממונה הגישו בנק מזרחי ובעלי השליטה בבנק ערר אליו הצטרף הבנק, וזאת מהנימוקים לפיהם הצטרף לערר הקודם ומבלי לנקוט עמדה כלשהי ביחס לתנאי ההתקשרות בין בעלי השליטה בבנק לבין בנק מזרחי.

ביום 14 ביולי, 2020, התקבלה בבנק הודעה מטעם בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק, לפיה בהמשך להודעותיהם הקודמות בדבר התקשרותם בהסכם עם בנק מזרחי טפחות ובדבר הארכת תוקפו מעת לעת בהתאם לתוספות להסכם שנחתמו בין בעלי השליטה בבנק לבין בנק מזרחי, התקשרו הצדדים להסכם ביום 13 ביולי, 2020 בתוספת מס' 6 להסכם ביניהם (להלן "התוספת"). על פי התוספת הוסכם בין הצדדים, בין היתר, כי הצעת הרכש לרכישת מניות בנק אגוד תפורסם בתוך 60 ימים ממועד שבו יתקבל אישור הממונה על התחרות (הנדרש בהתאם להחלטתה) לעסקת מכירת תיק האשראי ומימון הפעילות בתחום היהלומים של לקוחות בנק אגוד שנחתמה ביום 14 ביולי, 2020 בין בנק מזרחי לבין קבוצת פנינסולה בע"מ (להלן "עסקת פנינסולה") כמפורט להלן, וכי המועד שנקבע לצורך קיום התנאים המוקדמים לפרסום הצעת הרכש יוארך ליום 30 בספטמבר 2020. ככל שעד מועד זה הממונה על התחרות לא תמסור את אישור הממונה לעסקת פנינסולה, ההסכם יבוטל.

במסגרת ההודעה הנ"ל מטעם בעלי השליטה, הוסבה תשומת לב הבנק, כי על פי החלטת הממונה על התחרות מיום 8 בינואר, 2020, תנאי השלמת המיזוג בין בנק מזרחי לבנק אגוד הינו מכירת פעילות האשראי בתחום היהלומים של אחד הבנקים לצד שלישי, כאשר ביום 14 ביולי, 2020, נחתמה עסקה בין בנק מזרחי לקבוצת פנינסולה בע"מ למכירת פעילות האשראי בתחום היהלומים של בנק אגוד. מכירת פעילות האשראי כאמור לעיל על פי העסקה הנ"ל, הינה כפופה להשלמת העסקה נשוא ההסכם וקבלת אישור הממונה לעסקת פנינסולה. לאחר שהשליטה בבנק אגוד תעבור לבנק מזרחי, ייחתם בין בנק אגוד לבין פנינסולה הסכם למכירת תיק האשראי למימון פעילות היהלומים של לקוחות בנק אגוד. יציין, כי בהתאם למידע שפורסם במסגרת דיווחים מיידיים של בנק מזרחי וקבוצת פנינסולה בע"מ, במסגרת תנאי ההסכם שנחתם בין בנק מזרחי וקבוצת פנינסולה נקבע כי ככל שפעילות האשראי בתחום היהלומים תמכר בכפוף להשלמת הצעת רכש למניות הבנק על ידי בנק מזרחי (להלן: "מועד ההשלמה"), ההנחה על שווי התיק במועד ההשלמה יכולה לנוע בין 30% ל-45%, מ"שווי תיק האשראי למימון פעילות היהלומים" של הבנק באופן שיכול להביא להפסד משמעותי ממכירת תיק האשראי האמור¹. סכום ההנחה בפועל יקבע לפי יתרת תיק האשראי נכון למועד ההשלמה, אשר יכולה להשתנות משמעותית, לרבות בשל ניצול מסגרות אשראי או אי ניצולן או שינויים אחרים שיכולים לחול בהיקף האשראי ומצבו עד מועד ההשלמה. ההתקשרות בין בנק מזרחי וקבוצת פנינסולה בע"מ ושיעור ההנחה הנ"ל שנקבע במסגרתה הינם מבלי שפנינסולה ביצעה בדיקת נאותות פרטנית בנוגע ללקוחות והנתונים הנכללים בתיק. מבלי לגרוע מהאמור המידע הינו מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח – 1968, וזאת בין היתר בשל תנודתיות ניצול האשראי לפעילות עסקי היהלומים, בכלל ובשים לב להשלכות משבר

¹ לצורך המחשה - אילו העסקה בוצעה במועד הדוחות הכספיים (30.6.20), סכום ההנחה על בסיס יתרת סכום האשראי ליהלומים בפועל למועד זה נאמדת בכ- 35 מ' דולר. סכום זה יכול, כאמור, להשתנות מהותית בהתאם לסכומי האשראי בפועל שיכללו בפעילות הנמכרת ביום ההשלמה.

הקורונה בפרט על ענף היהלומים, ובשל גורמים שאינם בשליטת הבנק שישליכו על פעילות המשק, הענף, הלקוחות והיקפה של הפעילות ועל מצב האשראי הרלוונטי.

ביום 27 ביולי, 2020, התקבלה בבנק הודעה מטעם בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק, לפיה במועד זה (27 ביולי, 2020), אישרה הממונה על התחרות את קבוצת פניסולה בע"מ כרוכשת פעילות האשראי בתחום היהלומים של הבנק (להלן "הפעילות") וכי הממונה על התחרות פרסמה החלטה המתקנת את החלטתה בעניין המיזוג מיום 8 בינואר, 2020, והכוללת מספר תיקונים, ובהם בין השאר, נקבע כי עסקת מכירת הפעילות תתאפשר במקביל לביצוע המיזוג. הודעה זו נמסרה לבנק בהמשך להחלטת המתוקנת של הממונה על התחרות בעניין המיזוג מיום 8 בינואר, 2020, שהתקבלה בבנק באותו מועד. בעקבות החלטת הממונה על התחרות התייטר הערר הנוסף שהוגש על החלטתה בעניין תנאי המיזוג, והצדדים לערר משכו ערר זה.

לפירוט ראה דיווחים מיידיים מיום 5 באוגוסט 2018 (אסמכתא מס': 2018-01-073461), מיום 6 באוגוסט 2018 (אסמכתא מס': 2018-01-073914), מיום 9 ביולי, 2019 (אסמכתא מס': 2019-01-058989), מיום 25 בנובמבר, 2019 (אסמכתא מס': 2019-01-101826), מיום 28 בנובמבר, 2019 (אסמכתא מס': 2019-01-103896), מיום 30 בדצמבר, 2019 (אסמכתא מס': 2019-01-115971), מיום 8 בינואר, 2020 (אסמכתא מס': 2020-01-003852), מיום 27 בינואר, 2020 (אסמכתא מס': 2020-01-010485), מיום 26 במאי, 2020 (אסמכתא מס': 2020-01-052860), מיום 31 במאי, 2020 (אסמכתא מס': 2020-01-055545) ומיום 14 ליולי, 2020 (אסמכתא מס': 2020-01-067732), המובאים על דרך ההפניה וכן ראה באור 16 לתמצית הדוחות הכספיים. בנוסף, בעלי השליטה הגיעו להסכמות עם מר שלמה אליהו על הארכת ההסדרים בינם לבין חברות בשליטתו עליהם הודיעו בעלי השליטה ביום 27 בנובמבר 2017, על פיהן, קיבלו את הסכמתו להצטרף למכירת מניותיהן על פי הוראות ההסכם.

יחסי עבודה עם ועדי העובדים והנהלה

קיים סכסוך עבודה עם ועדי העובדים בבנק על רקע חתימת ההסכם עם בנק מזרחי כמפורט לעיל. לעניין זה ולעניין התפתחויות ביחסי עבודה בבנק ראה גם באור 16.ד. בתמצית הדוחות הכספיים. בנוסף לאור הסכסוכים הפתוחים ונוכח התמשכות חוסר הוודאות בד בבד עם צעדי ההתייעלות הננקטים ושינקטו, קיים סיכון לעיצומי עובדים.

מיקור חוץ

לבנק התקשרות מהותית רבת שנים עם לאומי בהתאם להסכם שנחתם ביום 2 בספטמבר 2001 והוארך מעת לעת, בנוגע למתן שירותי מחשוב ותפעול לחלק ניכר ממערכות הליבה הבנקאיות בשיטה של מיקור חוץ, שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016 (והוארכה כמפורט להלן) ("להלן "ההסכם"). ממועד זה החלה תקופה של שלוש שנים המוגדרת כ"פרויקט סיום ההתקשרות" וזו הוארכה ביום 29 במרס, 2018 בהתאם להצעת לאומי עד ליום 30 ביוני, 2021 ("תקופת הפרודות"). בהתאם לאישור דירקטוריון הבנק מיום 12 במאי 2020, התקשר הבנק עם לאומי בתוספת להסכם (להלן "התוספת"). ובמקביל החליט שלא להמשיך בפרויקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק שנבחן על ידו. בהתאם לתוספת זו נקבעו בין הצדדים, בין היתר, ההסכמות הבאות:

תוקפו של ההסכם יוארך עד ליום 31 בדצמבר 2022 (להלן: "תום תוקף התוספת") ותוספת זו תחול רטרואקטיבית החל מיום 1 בינואר 2020.

ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי טפחות בע"מ (להלן: "בנק מזרחי") עד ליום 31 בדצמבר 2020, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בשנה נוספת עד ליום 31 בדצמבר 2023 (להלן: "האופציה הקצרה"). בנוסף, ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי עד ליום 31 בדצמבר 2021, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בעשר שנים עד ליום 31 בדצמבר 2032 (חלף שנת הארכה אחת בהתאם לאופציה הקצרה ובכפוף לכך שמומשה האופציה הקצרה) (להלן: "האופציה הארוכה"), הכל בכפוף לקיומם של התנאים למימוש האופציות כפי שנקבעו בין הצדדים במסגרת התוספת.

לבנק לא תהיה זכות להפסיק את ההתקשרות לפני מועד תום תוקף התוספת או לפני מועד תום תקופת ההארכה הרלוונטית (במקרה של מימוש האופציה/ אופציות שהוענקו לו), ואולם במקרה בו יממש הבנק את האופציה הארוכה יהיה הבנק רשאי להודיע ללאומי עד ליום 31 בדצמבר 2024 על קיצור תקופת ההסכם, ובמקרה זה יסתיים ההסכם ביום 31 בדצמבר 2028 והבנק ישלם ללאומי פיצוי מוסכם בסכום "התשלום הבסיסי" כמשמעו להלן, עבור שנה נוספת.

הבנק יהיה זכאי לקבל מלאומי בהתאם לתוספת את היקף השירותים השוטפים ורמת השירות כפי שניתנו לבנק ביום 31 בדצמבר 2016, טרם תחילת תקופת הפרודות בין הצדדים (להלן: "השירותים השוטפים"). לאומי יספק לבנק את השירותים השוטפים בתקופת התוספת על פי עקרון ה follow me, קרי – על פי כלל לפיו פיתוחים שיפתח לאומי עבורו (החלפת מערכות ותשתיות) יפותחו במקביל עבור הבנק, בכפוף להוראות ההסכם, ולצורך כך ינקוט הבנק בכל פעולה שתידרש על מנת להטמיע את המערכות או התשתיות החדשות (להלן: "מנגנון ה- follow me").

התמורה שישלם הבנק בעבור השירותים השוטפים (להלן: "הסכום הבסיסי") תהיה בסכום של 125 מיליון ש"ח בגין שנת 2020 ובסכום של 135 מיליון ש"ח לשנה בגין השנים 2021-2023 במקרה בו ההסכם יסתיים בתום תוקף התוספת, או בתום תקופת האופציה הקצרה לפי העניין. ככל שהבנק יממש את האופציה הארוכה תעמוד התמורה עד לשנת 2022 על סך של 125 מיליון ש"ח לשנה ולאחר מכן על סך של 120 מיליון ש"ח לשנה. התמורה תוצמד אחת לשנה לפי מנגנון הצמדה שסוכם בין הצדדים בהסכם. כן הובהר בהסכם כי הסכום הבסיסי אינו כולל עלויות ייחודיות של יישום והתאמות של מנגנון ה-follow me עבור הבנק שיתווספו לסכום הבסיסי ויחולו על הבנק.

תוקף התוספת הותנה בקבלת חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי ההסכם או בקבלת אישור רשות התחרות לכך בלוחות הזמנים הקבועים בתוספת. ביום 26 במאי 2020 התקבלה חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי התוספת. זאת לאחר שרשות התחרות אישרה לב"כ הבנק כי היא אינה מבקשת כי התוספת תוגש לאישורה, וכי הצדדים רשאים לבצע בדיקה עצמית של התוספת ומידת התאמתה לדיני התחרות. בכך התקיים התנאי המתלה לתוקף התוספת כפי שנקבע בין הצדדים.

התקשרות הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול הנ"ל צפויה להגדיל את הוצאות המחשוב של הבנק (שהיוו כ-200 מיליון ש"ח בשנת 2019) בשיעור של כ-20%.

לפרטים נוספים בעניין הארכת הסכם המחשוב והתפעול שנחתם עם לאומי, ראה דוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-30 ביוני 2020

הסיכון האסטרטגי

על רקע האמור לעיל לעניין המיזוג, ונוכח חוסר הוודאות בו פועל הבנק, פחתה רמת הוודאות הנוגעת להתממשות התכנית האסטרטגית של הבנק, ובהתאמה, עלה הסיכון האסטרטגי. לפיכך, הותאמה תכנית העבודה של הבנק לתכנית האסטרטגית תוך התחשבות באי הוודאות בה מצוי הבנק, לרבות דחיית הטיפול במשימות ארוכות טווח ועתירות משאבים, וזאת עד להתבהרות מצב הדברים. נוכח הארכת הסכם המחשוב עם בנק לאומי, לפחות עד ליום 31 בדצמבר 2022 (עם אופציה להארכה עד ליום 31 בדצמבר 2032 במקרה שהמיזוג לא יושלם) – אי הוודאות שהיתה כרוכה במציאת פתרון להמשך קבלת שירותי מחשוב מלאומי – הוסרה.

במסגרת מאמצי הבנק לצמצם את הסיכונים, ביום 29 בנובמבר 2018 אישר דירקטוריון הבנק עקרונות לתכנית פעולה להתייעלות שמטרתה הינן, בין היתר, להגדיל את יחסי ההון של הבנק, כך שבמהלך שנת 2019 יחס הלימות ההון הראשוני של הבנק לא ירד מרמה של 10.3%, תוך שמירת יציבות הרווחיות והתשואה. בנוסף, החליט דירקטוריון הבנק על עליה ביחס הנזילות הכולל (LCR) ב-10 נק' אחוז, לתיאבון וסיבולת של 120% ו-115%, בהתאמה. בעקבות משבר הקורונה הועלו התיאבון והסיבולת ל-130% ו-120% בהתאמה.

יחד עם זאת, כחלק מהצעדים של הפיקוח על הבנקים להתמודדות עם משבר הקורונה, ביום 31 במרץ 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה)" ("הוראת השעה") אשר לפיו נדרש הבנק לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 8% (לעומת 9% לפני השינוי), וביחס הון כולל מזערי של 11.5% (לעומת 12.5% לפני השינוי). דרישות הון אלה יהיו בתוקף למשך שישה חודשים ורשאית המפקחת, באישור הנגיד, להאריך את תוקף הוראת השעה בשישה חודשים נוספים ולאחר מכן ככל שרלוונטי, יידרש הבנק להציג מתווה מדורג לצבירה מחודשת של ההון, ככל שנשחק, על פני שנתיים.

לאור זאת, ובהתאם להוראת השעה, החליט דירקטוריון הבנק ביום 30 באפריל 2020 לעדכן את יעדי הלימות ההון של הבנק כך שיחס הלימות ההון רובד 1 לא יפחת מ-9.3% (חלף 10.1%).

הנהלת הבנק והדירקטוריון מיישמים תהליכים שמטרתם התמודדות עם הסיכון האסטרטגי, זאת באמצעות מעקב ופיקוח הדוקים על התפתחות הסיכון, בין היתר באמצעות וועדת דירקטוריון ייעודית למעקב אחר התפתחות הסיכונים לתקופה ויישום צעדי הפחתה. הבנק ימשיך לעקוב ולבחון את הצעדים הנדרשים נוכח המצב.

סיכון טכנולוגיות המידע והסייבר

התפתחות והחדשנות הטכנולוגית משפיעות על האופן בו בנקים מנהלים את עסקיהם ועל האופן בו הם מתקשרים עם לקוחות, ספקים ושותפים. קצב השינויים המהיר, החדשנות, קישור של מערכות מידע ותיקות של התאגיד הבנקאי לתשתיות מחשוב מודרניות ופתוחות, כמו גם התלות הגוברת בשירותי מחשוב המסופקים על ידי צדדים שלישיים, יוצרים כר נרחב להיווצרות חולשות במערכי ההגנה של התאגיד הבנקאי. מנגד חל גידול בעוצמת איומי סייבר ואבטחת מידע, מבחינת היקפם, גורמי האיום תחום זמינות כלי התקיפה. זהו הסיכון הלא פיננסי המהותי ביותר אליו חשופים הבנקים. תקיפת סייבר על מערכות IT ואתרי הבנק, עלולה לגרום לפגיעה ביכולת להמשיך לספק שירות, לגרום עיכוב במתן שירות, לגרום לגניבת נתוני הלקוחות, כמו גם לפגיעה אפשרית בהם ופגיעה במוניטין הבנק ובאמון הציבור ביחס ליכולתו לנהל את נכסי הלקוחות באופן נאות, ולייצר חשיפות משפטיות. איומי הסייבר מתאפיינים, בין היתר, בהתפתחות שוטפת, בתחום ובמרכבות של ההתקפות על מערכות מחשוב, בהעצמת הנזק הפוטנציאלי ובקושי בזיהוי התקפות אלו והגורמים המבצעים את התקיפות. בשנים האחרונות חל גידול במספר ובעוצמת ניסיונות תקיפה מסוגים שונים, ובכלל זה התקפות סייבר על מערכות מידע של ארגונים עסקיים, ארגונים פיננסיים ואחרים, שנועדו להשיג גישה לא מורשית למערכות ממוחשבות על מנת לבצע שימוש שלא כדין בנכסים או במידע רגיש, חבלה במידע או שיבושים בפעילות ועוד. על כן, הבנק נדרש לתת דגש מיוחד ולנקוט בצעדים הדרושים לצורך ניהול אפקטיבי של הגנת הסייבר ואבטחת המידע ("הגנת הסייבר") תוך התאמה לדינאמיות של תחום זה. יתרה מכך, מיקור חוץ של מערכות הליבה בלאומי חושף את הבנק גם לסיכונים הסייבר בלאומי ולאטגריים ייחודיים בתחום הגנת הסייבר בהערכות השוטפת וביצירת ממשקי עבודה מתאימים.

בנושא התגברות סיכונים סייבר בדגש על העבודה מרחוק עקב משבר הקורונה, ראה התיחסות בפרק ניהול הסיכונים התפעוליים בהמשך דוח זה.

סיכונים נוספים

- במסגרת תהליכי ניהול הסיכון ההתנהגותי (conduct risk), הבנק מנהל את עסקיו תוך הקפדה על דרישות הדין וערכי ההגיונות, בין היתר במסגרת התנהלותו היומיומית מול לקוחותיו ובכלל זה תוך בחינת התאמת ההצעות הניתנות להם לצרכיהם וכן, בסיוע בקבלת החלטות נבונות כלוים ובקידום האינטרסים שלהם בתהליך זה.

- במסגרת טיפולו השוטף בסיכונים הציות, נוקט הבנק בצעדים למזעור סיכונים חוצי גבולות וסיכונים הנובעים מחקיקת ה-FATCA וה-CRS, בפעילותו מול לקוחותיו בעלי תושבות מס זרה, לרבות סיכונים הנובעים מאי-ציות לחוקי המס בישראל. בהתאם לתקן ה-CRS (בתוקף מינואר 2019), נדרש הבנק לבדוק, לזהות ולדווח אודות חשבונות פיננסיים של תושבים זרים בעלי תושבות מס שאינה ארה"ב. במסגרת התקנות נדרש הבנק לדווח רטרואקטיבית לגבי השנים 2017 ו-2018 (עד ל-23 ביוני 2019 ו-8 בספטמבר 2019, בהתאמה). דיווח זה נעשה על סמך הצהרות שהתקבלו בעבר מהלקוחות ביום 23 ביוני 2019 העביר הבנק את הדיווח בגין שנת 2017 וביום 8 בספטמבר 2019 את הדיווח בגין שנת 2018 לרשות המיסים בישראל, במסגרתם דווחו כ-4,000 חשבונות.

בחודש פברואר 2020 נשלחו כ-1,000 מכתבים ללקוחות, שלא דווחו בשנתיים האחרונות, ואשר נדרש לדווח עליהם במסגרת הדיווח לשנת 2019, במהלך ספטמבר 2020. (יובהר כי בהתאם לתקנות נדרש לשלוח מכתבים ללקוחות אחת לשנתיים, לכן לקוחות שקיבלו מכתב בגין הדיווח לשנת 2018, לא נדרשים לקבל מכתב יידוע נוסף השנה).

היחידה מפיצה ועוקבת אחר מבצעי הטיוב הקבועים בתקנות ה-CRS, אשר מחויבים להסתיים, בהתאם לרגולציה, עד סוף השנה.

לאחרונה הודיעו הן ה-IRS האמריקאי והן ארגון ה-OECD, שמועד הדיווח שעד אליו על רשויות המיסים במדינות השונות לשלוח אליהם את הדיווחים, נדחה ל-31 בדצמבר 2020.

לאור זאת, ובהתאם לעדכון שהתקבל מאיגוד הבנקים, עוסקים כרגע אנשי האוצר עם אנשי רשות המיסים בתיקונים הנדרשים בחקיקה בישראל על מנת לבצע את הדחייות המקבילות. דהיינו, מועד הדיווח הרגולטורי בגין תקנות ה-FATCA וה-CRS צפוי להידחות מחודש ספטמבר למועד מאוחר יותר ברבעון הרביעי של השנה.

- במסגרת התכנית האסטרטגית של הבנק נקבעו יעדים אסטרטגיים ארוכי טווח לצורך שיפור הרווחיות והתשואה, לרבות שיפור ביעילות התפעולית לצד הקטנת ריכוזיות הלוחים, והסטה של נכסי סיכון מהאשראי העסקי לאשראי ללקוחות קמעונאיים. תחום הקמעונאות הוגדר כמנוע הצמיחה המרכזי לשנים הקרובות, ובכלל זה מתן אשראי ללקוחות כל הבנקים, אשר מטופל במרכז הלוואות ייעודי שהוקם לצורך כך. בנוסף, יזמות רגולטוריות בתחום האשראי הצרכני עלולות להשפיע על מידת יישום היעדים ארוכי הטווח של הבנק. בפרט, שיפור היכולות הנובעות משימוש במאגר נתוני אשראי, המאפשר לכל גוף לקבל מידע אגרטיבי על כל לקוח במערכת הבנקאית, ומ-Open API, המאפשר לנותני שירות להתחבר למערכות הבנק ולשלוח מידע עדכני בזמן אמת על הלקוח, צפויים להגביר את התחרות בקרב הלקוחות הקמעונאיים, ובכלל זה מול גופים חוץ בנקאיים. יצוין כי Open API מגדיל גם את פוטנציאל החשיפה לסיכונים סייבר, כאמור לעיל. בנוסף, המשך סביבת הריבית הנמוכה משפיעה על יכולת שיפור הרווחיות והתשואה בטווח הקצר.

חלק מהמידע המפורט לעיל בקשר לסיכונים המובילים והמתפתחים שאינו מתייחס לעובדות ההיסטוריות, מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך תשכ"ח - 1968. תוצאות הבנק בפועל עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד כתוצאה ממספר רב של גורמים, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בחקיקה והוראות גורמי פיקוח, התפתחויות מאקרו כלכליות ובעיקר התפתחויות המשבר הפיננסי העולמי ואי הוודאות הכרוכה בהשלכותיו, אירועים כלכליים חריגים כגון שינויים קיצוניים בריבית, שערי חליפין ואינפלציה, התנהגות המתחרים ועוד. כמו כן, ראה פרק "התפתחויות ושינויים מהותיים בבנק" בדוח דירקטוריון והנהלה.

סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)

הטבלה להלן מספקת סקירה כללית על סך נכסי הסיכון המשוקללים (RWA) שיוצרים את המכנה של דרישות ההון מבוססות הסיכון. פירוט נוסף של נכסי הסיכון המשוקללים מוצג בחלק הבא – "הרכב ההון".

טבלה 2: סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)

	א	ב	ג
	נכסי סיכון משוקללים		דרישות הון מזעריות ¹
	30.6.2020	31.03.2020	30.6.2020
	במיליוני ש"ח		
1	21,112	21,113	2,514
	סיכון אשראי (לא כולל סיכון אשראי של צד נגדי) (CCR) (גישה סטנדרטית) ²		
6	119	160	14
	סיכון אשראי של צד נגדי (גישה סטנדרטית)		
10	105	127	13
	התאמה בגין סיכון אשראי (CVA)		
20	482	582	57
	סיכון שוק		
24	1,786	1,788	213
	סיכון תפעולי ³		
25	706	651	84
	סכומים מתחת לספי הניכוי (כפופים למשקל סיכון 250%) ⁴		
27	24,310	24,421	2,895
	סך הכל		

1. דרישות מזעריות ליחס הון כולל בשיעור 12.5% חלות מיום 1 בינואר 2015. לאור התפרצות נגיף הקורונה וכחלק מהתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון לפיו החל מהדוחות לרבעון הראשון של שנת 2020, בוצעה הפחתה של דרישות ההון הרגולטוריות החלות על הבנקים בנקודת אחוז אחת. כמו כן, לדרישות אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח, וזאת למעט הלוואות לדיור שהוענקו במהלך תקופת משבר הקורונה. לאור האמור לעיל, יחס ההון הכולל המזערי הנדרש למועד הדיווח הינו 11.91%.
2. סיכון אשראי אינו כולל סיכון אשראי של צד נגדי, התאמה בגין סיכון אשראי, סיכון סילוק, חשיפות איגוח וסכומים מתחת לספי הניכוי.
3. החל משנת 2020 מיישם הבנק את הגישה הסטנדרטית (קווי עסקים) במקום גישת האינדיקטור הבסיסי. שינוי הגישה הקטין את נכסי הסיכון בכ-206 מיליון ש"ח.
4. הגידול נובע מהעליה בסף הניכוי כתוצאה מעליה של 85 מ' ש"ח בהון עצמי רובד 1 של הבנק מיום ה-31 במרץ 2020.

הרכב ההון הפיקוחי (CC1)

מדידת ההון מבוססת על חלוקת ההון להון רובד 1 (הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף) ולהון רובד 2, נכון למועד הדיווח לא קיים הון רובד 1 נוסף.

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1 שנובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית.

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 דצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2020 תקרת ההכרה הינה 20%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. לצורך הכללתם בהון, הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שקרות האירוע המכונן לא-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202) יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

נכון ל-30 ביוני 2020, סכום כתבי התחייבות נדחים העומדים בתנאי הכשירות של באזל 3 ומוכרים על ידי המפקח על הבנקים כהון רובד 2 עומד על כ-517 מיליון ש"ח (סכום כתבי התחייבות נדחים שאינם עומדים בתנאי הכשירות של באזל 3 ומוכרים על ידי המפקח על הבנקים כהון רובד 2 עומד על כ-22 מיליון ש"ח).

שינויים רגולטוריים משמעותיים ושינויים נוספים בתקופת הדיווח אשר משפיעים על דרישות יחסי ההון של הבנק

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 201 בנושא מדידה והלימות הון

ביום 31 במרץ 2020, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 201 בנושא מדידה והלימות הון כך שתכלול הקלות בדרישות הלימות ההון לבנקים על ידי הורדה של 1% ביחסי ההון המינימאליים הנדרשים. כמו כן, הודגש כי ההקלה תחול עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה (30 בספטמבר 2022), ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור

ביום 27 באפריל 2020, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון להוראה 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור אשר כלל מספר שינויים:

- בוטלה דרישת הון נוספת (בגובה של 1 נקודת האחוז) בגין הלוואות לדיור שאושרו בתקופת הוראת השעה (ממועד פרסום החוזר עד לתום תוקף ההוראה ביום 30 בספטמבר 2020).
 - בהתאם לחוזר, הבנקים רשאים להעמיד לרוכשי הדירות הלוואה לדיור, בשיעור החזר מהכנסה העולה על 50% ובכפוף לעמידה בתנאים הבאים:
 - החריגה ממגבלת שיעור החזר של 50% נובעת מירידה בהכנסת הלווה עקב חל"ת או ירידה למשרה חלקית של הלווה בשל משבר הקורונה;
 - להערכת הבנק, הלווה צפוי לחזור לעבודתו בחלוף משבר הקורונה;
 - שיעור החזר מההכנסה של הלווה, לאחר היציאה לחל"ת, לא עולה על 70%;
 - הבנק יקבע מגבלה כוללת להיקף אשראי הניתן אגב הקלה זו.
- לעניין זה נציין, כי בהתאם להוראות בנק ישראל, במקרה בו שיעור החזר מההכנסה עולה על 40%, יש להקצות להלוואה משקל סיכון של 100%

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה

לנוכח התפשטות נגיף הקורונה והשלכותיו האפשריות על מצב המשק והלווים, ומתוך מטרה לעודד תאגידי בנקאיים לפעול לייצוב לוויים שלא עומדים או עשויים לא לעמוד במחויבויות התשלום החוזיות שלהם עקב נגיף הקורונה, פרסם בנק ישראל דגשים לטיפול בחובות לגביהם בוצעו שינויים בתנאים. בהתאם לחוזר נקבע כי אין לסווג חובות בארגון מחדש של חוב בעייתי, כאשר בשל אירוע נגיף הקורונה מבוצעים שינויים לזמן קצר בתשלומים ללווים אשר לא היו בפיגור קודם לכן.

עוד נקבע כי, לעניין קביעת מצב הפיגור, חובות אשר לא היו לפני כן בפיגור, וניתנה להם דחיה כאמור, לא ייחשבו כהלוואות בפיגור בתקופת הדחיה. בנוסף, כאשר בוצעה דחיית תשלומים כאמור לחובות שהיו בפיגור לפני הדחיה, יש להקפיד את מצב הפיגור במשך תקופת דחיית התשלום.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו להתמודד עם אתגרי התקופה ולצלוח את המשבר אישר הבנק בקשות לשינוי בתנאי הלוואות של לקוחות משקי הבית והעסקיים שנקלעו למשבר זמני. בנוסף, אימץ הבנק את המתווה האחד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 ועודכן ביום 13 ביולי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות. בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווה הנ"ל פעל הבנק לאישור בקשות של אנשים פרטיים לשינוי בתנאי הלוואותיהם.

למידע נוסף אודות חובות ששונו תנאיהם במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה ראה פרק סיכוני אשראי בהמשך דוח זה.

יישום תקן חשבונאי בנושא חכירות

ביום 1 בינואר 2020, הבנק החל ליישם את ההוראות החדשות בנושא חכירות. יישום ההוראות החדשות הביא לירידה בשיעור ההון העצמי רובד 1 ובהון הכולל בשיעור של כ-0.03 נקודות האחוז וכ-0.04 נקודות האחוז בהתאמה ליום ה-1 בינואר 2020, זאת כתוצאה משקלול נכסי הסיכון בגין נכסי שימוש הנובעים מחכירות תפעוליות שהוכרו במאזן בשיעור של 100%.

ההון הכולל של הבנק הסתכם ביום 30 ביוני 2020 ב-3,331 מיליון ש"ח לעומת 3,513 מיליון ש"ח ביום 31 בדצמבר 2019. הירידה בהון נובעת בעיקר מירידה של 120 מיליון ש"ח בקרן הון בגין ני"ע זמינים למכירה וגידול של כ-62 מיליון ש"ח בניכויים בגין התאמות פיקוחיות והפחתת ההתאמות בגין תכניות התייעלות בסכום של 19 מיליון ש"ח. ירידה זו קוזזה על ידי עליה של 10 מיליון ש"ח בקרן הון זכויות עובדים. הירידה המשמעותית בהון הבנק (למעט ההתאמות בגין תוכניות התייעלות) הינה תוצאה של השפעות משבר הקורונה על שוק ההון ועל הפעילות השוטפת של הבנק.

טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)

גילוי על פי נדבך 3

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 30 ביוני 2019	יתרה ליום 30 ביוני 2020	במיליוני ש"ח
הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים			
			הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1
952	952	952	1
1,635	1,644	1,639	2 עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן
51	65	(59)	3 רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי
2,638	2,661	2,532	6 הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים
הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוח וניכויים			
			מיסים נדחים לקבל שמימושם מבוסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מיסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי (temporary differences)
-	-	(27)	10
			רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההון של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי. בנוסף, בהתייחס להתחייבויות בגין מכשירים נגזרים, יש לגרוע את כל התאמות השווי החשבונאיות (DVA) הנובעות מסיכון האשראי העצמי של הבנק
(7)	(5)	(18)	14
			השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי (בסכום העולה על 10% מהון עצמי רובד 1)
-	-	-	18
			השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
-	-	-	19
			מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
(31)	(7)	(55)	21
			התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
103	120	84	26
65	108	(16)	28 סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
2,703	2,769	2,516	29 הון עצמי רובד 1
2,703	2,769	2,516	45 הון רובד 1
הון רובד 2: מכשירים והפרשות			
			מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו
-	-	-	46
			מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
2	3	1	47
			מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג' ³
541	665	538	48
			מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעי צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2
21	140	21	49
267	267	276	50 הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס
810	935	815	51 הון רובד 2 לפני ניכויים
הון רובד 2: ניכויים			
			סך כל ההתאמות הפיקוחיות להון רובד 2
-	-	-	57
810	935	815	58 הון רובד 2
3,513	3,704	3,331	59 סך ההון
25,187	24,574	24,310	60 סך נכסי סיכון משוקללים

טבלה 3: הרכב ההון הפיקוחי לצורך חישוב יחס ההון (CC1)

גילוי על פי נדבך 3

יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 30 ביוני 2019	יתרה ליום 30 ביוני 2020	במיליוני ש"ח
יחס הון וכריות לשימור הון (באחוזים)			
10.73%	11.27%	10.35%	הון עצמי רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)
10.73%	11.27%	10.35%	הון רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)
13.95%	15.07%	13.70%	ההון הכולל (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)
דרישות מזעריות שנקבעו על ידי הפיקוח על הבנקים			
9.39%	9.39%	8.41%	יחס הון עצמי רובד 1 מזערי ² שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
9.39%	9.39%	8.41%	יחס הון רובד 1 מזערי ² שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
12.89%	12.89%	11.91%	יחס הון כולל מזערי ² שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)			
120	110	106	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה
-	-	-	השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה
296	297	283	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהן מתחת לסף ההפחתה
תקרה להכללת הפרשות ברובד 2			
267	267	276	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה
283	276	276	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר			
452	452	302	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רובד 2 הכפופים להוראות המעבר
-	-	-	סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה

- נתונים אלו כוללים התאמות בגין תכנית התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקח על הבנקים מה-12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן - התאמות בגין תכנית התייעלות), אשר אושרו על ידי הפיקוח על הבנקים. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות ההון.
- דרישות מזעריות ליחס הון עצמי רובד 1 בשיעור 9% ויחס הון כולל בשיעור 12.5% חלות מיום 1 בינואר 2015. לאור התפרצות נגיף הקורונה וכחלק מהתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון לפיו החל מהדוחות לרבעון הראשון של שנת 2020, בוצעה הפחתה של דרישות ההון הרגולטוריות החלות על הבנקים בנקודת אחוז אחת. כמו כן, לדרישות אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת הלואאות לדיוור למועד הדיווח, וזאת למעט הלואאות לדיוור שהוענקו במהלך תקופת משבר הקורונה. לאור האמור לעיל, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש למועד הדיווח הינם 8.41% ו-11.91%, בהתאמה. בנוגע להוראת השעה, ראה פירוט בסעיף "תכנון ההון ויעדי ההון" בהמשך מסמך זה.
- הירידה מול רבעון מקביל נובעת מהפחתת ההכרה בשטרי ההון בהתאם להוראות.

השינויים בהון עצמי רוברד 1 בשנת 2020

א	ב	ג	
הון עצמי רוברד 1		סך הכל	
30.6.2020		31.03.2020	
במיליוני ש"ח			
1	יתרת הון עצמי רוברד 1 לתחילת הרבעון	2,703	2,703
2	רווח (הפסד) לתקופה	(54)	4
3	תנועה ברווח כולל אחר	(176)	(110)
4	מזה: קרן הון ני"ע זמינים למכירה	(272)	(120)
5	מזה: קרן הון זכויות עובדים	96	10
6	התאמות בגין תוכנית התייעלות	(9)	(19)
7	התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על-ידי המפקח על הבנקים	(34)	(62)
8	יתרת הון עצמי רוברד 1 לסוף הרבעון	2,430	2,516

הלימות ההון

גילוי על פי EDTF

הלימות ההון של תאגיד בנקאי הינה מרכיב מרכזי בהערכת יציבותו של התאגיד. הלימות ההון נבחנת באמצעות היחס שבין בסיס ההון לבין הסכום המשוקלל של רכיבי הסיכון בעסקי הבנק, כהגדרתם בהוראות באזל 3.

הוראת באזל 3 שמה דגש על ניהול הסיכונים תוך קישור בין פרופיל הסיכונים של הבנק ואיכות ניהולם לבין הקצאת ההון הנדרשת, וזאת במטרה להביא לחיזוק עמידותה של המערכת הבנקאית בעתות משבר. הבנק מיישם את הגישה הסטנדרטית בתחומי סיכון האשראי וסיכון השוק, וגישת האינדיקטור הבסיסי עבור סיכונים תפעוליים. מעבר לכך, הבנק מקיים תהליך פנימי להערכת הסיכונים והקצאת הון על מנת להבטיח כי הבנק מקצה מספיק הון כנגד מכלול הסיכונים (להלן: "ICAAP"). במסגרת תהליך ה-ICAAP נבחנת נאותות יעדי ההון, גם תחת תרחישי קיצון, בהתחשב בפרופיל הסיכון של הבנק, לרבות תכנון וניהול ההון.

תכנון ההון ויעדי ההון

יעד הלימות ההון – ביום 29 בנובמבר, 2018 אישר דירקטוריון הבנק עקרונות לתכנית פעולה להתייעלות שמטרותיה, ככל שהיא תמומש, הינן בין היתר, להגדיל את יחסי ההון של הבנק, כך שבמהלך שנת 2019 יעמוד יחס הון עצמי רוברד 1 של הבנק על 10.3%, תוך שמירת יציבות הרווחיות והתשואה.

ביום 31 במרץ 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה" (להלן: "הוראת השעה") וזאת, לפי הודעת הפיקוח על הבנקים, על רקע התפשטות נגיף הקורונה ועל מנת להבטיח את יכולתם של הבנקים להמשיך להציע אשראי. בהתאם לחוזר נדרש הבנק לעמוד ביחס הון עצמי רוברד 1 מזערי בשיעור של 8% (לעומת 9% לפני השינוי), וביחס הון כולל מזערי של 11.5% (לעומת 12.5% לפני השינוי). דרישות הון אלה יהיו בתוקף למשך שישה חודשים ורשאית המפקחת, באישור הנגיד, להאריך את תוקף הוראת השעה בשישה חודשים נוספים ולאחר מכן, ככל שרלוונטי, יידרש הבנק להציג מתווה מדורג לצבירה מחודשת של ההון, ככל שנשחק, על פני שנתיים.

כמו כן, בהודעה שפרסם הפיקוח על הבנקים בקשר עם הוראת השעה, הוא ביקש מהדירקטוריונים של הבנקים, בין היתר, לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנדים מתוך כוונה שהמקורות ההוניים שישתחררו כתוצאה מהקטנת דרישות ההון ישמשו להגדלת אשראי ולא לצורך חלוקה.

בהתאם להוראת השעה, החליט דירקטוריון הבנק ביום 30 באפריל 2020 לעדכן את יעדי הלימות ההון של הבנק כך שיחס הלימות ההון רוברד 1 לא יפחת מ-9.3% (חלף 10.1%).

ליחסי ההון המזעריים מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים, וזאת למעט ההלוואות לדיור שהוענקו במהלך תקופת משבר הקורונה.

בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי ויחס ההון הכולל המזערי הנדרשים מהבנק על-ידי הפיקוח על הבנקים על בסיס מאוחד, ליום 30 ביוני 2020 ולמשך תקופת הוראת השעה, הינם 8.41%-ו-11.91%, בהתאמה (במקום 9.41%-ו-12.91% לפני הוראת השעה).

תכנון ההון – במסגרת הדיונים על תכנית העבודה לשנת 2020 שהתקיימו בדירקטוריון בסוף דצמבר 2019, נקבע תכנון ההון לשנה זו. תכנון ההון השנתי נגזר מיעדי ההון שהוגדרו על ידי הדירקטוריון.

תכנון ההון לשנת 2020 הושפע בעיקר מהפרמטרים הבאים:

- גידול בהון עצמי רובד 1 כתוצאה מגידול צפוי בסעיף העודפים.
- נלקחה הנחה של הפחתה מדורגת של יתרת קרן ההון בגין ניירות ערך זמינים למכירה.
- קיטון בהון רובד 2 כתוצאה מהפחתת כתבי ההתחייבות בהתאם להוראות המעבר.

במסגרת תכנון ההון הכין הבנק תכנית מגירה לצמצום בנכסי הסיכון אם ידרש הדבר על מנת להתמודד עם שינויים אפשריים, כפועל יוצא של השפעות אפשריות של המצב הכלכלי במשק על בסיס ההון של הבנק (רווחיות וקרן הון) כמו גם השפעות אפשריות של הוראות רגולטוריות חדשות. יצוין כי חלק ממידע זה הינו "מידע צופה פני עתיד".

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2020.

ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של הבנק:

שינוי ביחס הון הכולל	שינוי ביחס הון עצמי רובד 1	
בנקודות האחוז		
(0.41)	(0.42)	קיטון של 100 מ' ש"ח בהון עצמי רובד 1
(0.54)	(0.41)	גידול של 1 מיליארד ש"ח בנכסי הסיכון

תיאור שימוש במבחני קיצון במסגרת תכנון ההון

גילוי על פי EDTF

התממשותו בפועל של תרחיש קיצון והצורך לעמוד בתיאבון וסיבולת הסיכון, כפי שנקבעו על ידי דירקטוריון הבנק, עשויים להביא לסטייה מתכנון ההון המקורי, כך שתחול פגיעה ביחסי ההון כפי שנקבעו. במסגרת הטמעת תהליכי ניהול הסיכונים הבנק בוחן מגוון תרחישי קיצון. עבור תהליך ה-ICAAP נבחרו מקרב התרחישים שני תרחישים הוליסטיים ליישום במסגרת תכנון ההון ותהליך ה-ICAAP. בנוסף נבחן תרחיש בנק ישראל, המבוסס על תרחיש אחיד ותרחיש הופכי אשר השפעתו מביאה לירידת יחס הון הליבה לסיבולת הסיכון התחתונה.

תרחישי הקיצון מתייחסים לקווי העסקים והסיכונים העיקריים שזוהו בבנק תוך הערכת ההשפעה של כל אירוע קיצון על מספר מרכיבים: היקף נכסי הסיכון, הכנסות מריבית, שיעור ההוצאה להפסדי אשראי, הכנסות שאינן מריבית, הוצאות, שינויים בקרן ההון, השלכה על הרווחיות הכוללת ועל יחסי ההון.

בתאריך 27 במאי 2020 העביר בנק ישראל למערכת הבנקאית דרישה לביצוע מבחן קיצון חדש המבוסס על תרחיש אחיד-קורונה. הבנק בחן השפעת תרחיש קיצון זה על הרכיבים שפורטו לעיל והגיש את ניתוח התרחיש לבנק ישראל בתחילת חודש יולי.

יחס המינוף

גילוי על פי נדבך 3
 הוראת ניהול בנקאי תקין 218 בנושא "יחס מינוף" (להלן: "ההוראה") קובעת יחס מינוף פשוט ושקוף שאינו מבוסס סיכון, הפועל כמדידה משלימה ואמינה לדרישות ההון מבוססות סיכון, ואשר נועד להגביל את צבירת המינוף בתאגיד הבנקאי. בהתאם להוראה, תאגיד בנקאי יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-5% על בסיס מאוחד. תאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה 24% או יותר מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-6%. בהתאם לאמור לעיל, יחס המינוף המזערי שנדרש מהבנק הוא 5%.

יחס המינוף ליום 30 ביוני 2020 עמד על 5.34% לעומת 5.99% ביום 31 בדצמבר 2019. קיטון זה נובע בעיקר מקיטון בהון רובד 1 (בעיקר ירידה בקרן הון בגין ני"ע זמינים למכירה של 121 מיליון ש"ח) ועליה בחשיפות בעיקר בפיקדונות בבנק ישראל (כ-3 מיליארד ש"ח) אשר קוזזה על-ידי ירידה בחשיפה ללקוחות עסקיים (כ-1 מיליארד ש"ח).

השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)

טבלה 4: השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1) גילוי על פי נדבך 3

31 בדצמבר 2019	30 ביוני 2019	30 ביוני 2020	
			במיליוני ש"ח
42,467	40,456	45,712	1 סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
-	-	-	ההתאמות בגין השקעות בישויות בתחום הבנקאות, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים
(169)	-	(700)	4 התאמות בגין מכשירים פיננסיים נגזרים ¹
-	-	-	5 התאמות בגין עסקאות מימון ניירות ערך (לדוגמה: עסקאות רכש חוזר והלוואות מובטחות דומות אחרות)
2,658	2,584	2,175	6 התאמות בגין פריטים חוץ מאזניים (המרה של החשיפות החוץ מאזניות לסכומים שווי ערך אשראי)
133	18	(100)	7 התאמות אחרות
45,089	43,058	47,087	8 חשיפה לצורך יחס המינוף

1. ראה להלן הערה 2 לטבלה 5 (LR2).

יחס המינוף (LR2)

טבלה 5: יחס המינוף (LR2) גילוי על פי נדבך 3

31 בדצמבר 2019	30 ביוני 2019	30 ביוני 2020	
			במיליוני ש"ח
			חשיפות מאזניות
41,963	39,786	44,325	1 נכסים במאזן (למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות ביטחונות)
(31)	(7)	(82)	2 (סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1)
41,932	39,779	44,243	3 סך החשיפות המאזניות (למעט בגין נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך)

טבלה 5: יחס המינוף (LR2)

גילוי על פי נדבך 3

31 בדצמבר 2019	30 ביוני 2019	30 ביוני 2020 במיליוני ש"ח	
חשיפות בגין נגזרים			
614	608	1,127 ²	4. עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
497	420	425	5. סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
-	-	-	6. גילום (gross-up) ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנוכו מהנכסים במאזן בהתאם להוראות דיווח לציבור
(614)	(507)	(947) ²	7. (ניכויים של נכסי חייבים בגין ביטחון משתנה במזומן שניתן בעסקאות בנגזרים)
-	-	-	8. (רגל צד נגדי מרכזי פטורה של חשיפות מסחריות שסולקו על ידי הלקוח)
-	-	-	9. סכום נקוב אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו
-	-	-	10. (קיזוזים נקובים אפקטיביים מתואמים וניכויי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו)
497	521	605	11. סך החשיפות בגין נגזרים
חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
2	173	64	12. נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא קיזוזים), לאחר התאמות בגין עסקאות שמתופלות כמכירה חשבונאית
-	-	-	13. (סכומים שקוזזו של מזומנים לשלם ושל מזומנים לקבל מנכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך)
-	-	-	14. חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי מרכזי בגין נכסי מימון ניירות ערך
-	-	-	15. חשיפות בגין עסקאות כסוכן
2	173	64	16. סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
חשיפות חוץ מאזניות אחרות			
9,862	9,476	9,511	17. חשיפה חוץ מאזנית בערך נקוב ברוטו
(7,204)	(6,891)	(7,336)	18. (התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי)
2,658	2,585	2,175	19. פריטים חוץ מאזניים
הון וסך החשיפות			
45,089	43,058	47,087	20. סך החשיפות
2,703	2,769	2,516	21. הון רובד ¹
יחס המינוף			
5.99%	6.43%	5.34%	22. יחס המינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 218

- נתונים אלו כוללים התאמות בגין תוכניות התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקח על הבנקים מה-12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" (להלן - התאמות בגין תכנית ההתייעלות), אשר אושרו על ידי הפיקוח על הבנקים. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות ההון בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.
- הגידול בחשיפות לנגזרים נובע מהתפשטות ווירוס הקורונה במהלך המחצית הראשונה של שנת 2020 אשר גרמה לאי ודאות והשפיעה על המסחר בשווקים ועל הכלכלה העולמית אשר בעקבותיה חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם בשערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread) ושערי המניות. שינויים אלו השפיעו גם על דרישת הביטחונות בגין עסקאות אלו.

מידע כללי על איכות סיכון אשראי (CRA)

גילוי על פי דברך 3

סיכון האשראי הינו סיכון לגרימת הפסד לבנק כתוצאה מחדלות פירעון או ירידה בכושר הפירעון של צד נגדי של הבנק לעסקה, תוך אי עמידה בהתחייבויותיו ביחס לתנאים שסוכמו, והינו הסיכון המשמעותי ביותר אליו נחשף הבנק במסגרת פעילותו בעיקר מבחינת היקפו ביחס לסיכונים אחרים.

הבנק רוכש הלוואות מחברת מימון ישיר מקבוצת ישיר 2006 בע"מ, ביום 22 בינואר 2020, חתמו הבנק ומימון ישיר על תוספת להסכם במסגרתה הוארכה תקופת ההסכם בין הבנק לבין מימון ישיר עד ליום 31 בדצמבר 2021. ראה פרק סקירת הסיכונים, תחת פרק מדיניות האשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה.

לפרטים נוספים לעניין ההתקשרות בין הבנק לבין מימון ישיר ותיקון להסכם בניהם, ראה ביאור 7.ב.10 לתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2020.

השפעת התפשטות נגיף הקורונה

התפשטות הנגיף וצעדי הממשלות בישראל ובעולם להתמודדות עמו (כגון הסדרי סגר וריחוק חברתי), יצרו פגיעה משמעותית בפעילות העסקית בארץ ובעולם המקיפה את מרבית ענפי המשק. חשוב לציין כי הפעילות בענפי המשק השונים לא הושפעה באופן זהה - כך קיימים תחומים בהם נגרמה פגיעה משמעותית כגון תעופה, תיירות, בתי מלון והארוחה, מסחר בקניונים ומסחר סיווני, הסעדה, אולמות מסיבות וארועים, בילוי ופנאי, נדל"ן מסחרי/מניב, יהלומים לצד ענפים אחרים בהם הפעילות צמחה כגון רשתות מזון, פארם עוד. כמו כן, על רקע ההתפרצות המחודשת של הנגיף בישראל, עולה אי הוודאות הנובעת מהשפעה של סגרים אפשריים נוספים על ענפי המשק השונים. גם בקרב משקי הבית קיימת אי וודאות כלכלית לאור הגידול המשמעותי בשיעור מבקשי התעסוקה. ככל וגל ההדבקה הנוכחי ימשיך לצבור תאוצה ובעקבותיו החמרה בהגבלות, הפגיעה בקרב משקי הבית ובפרט, במחוסרי עבודה צפויה להיות גבוהה אף יותר.

בניהול סיכון האשראי מעריך הבנק את היכולת להתמודד עם הפגיעה הכלכלית, אשר תלויה בגורמים רבים שהתממשותם אינה ודאית. כמו כן, אין זה ברור מהי מהירות החזרה לשגרה בענפים השונים, יכולת העסקים ומשקי הבית להתמודד עם המשבר באמצעות שינוי תהליכים ומציאת פתרונות חליפיים, תמיכת הממשלה, התאוששות המסחר העולמי ועוד גורמים נוספים. כחלק מבחינת הבנק את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות, בחן הבנק במהלך חודש יוני 2020 עמידה בתרחיש קיצוני אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה. במסגרת זו מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

נוכח השפעות נגיף הקורונה הבנק נקט בצעדים לצמצום סיכוני האשראי, אשר כללו בין היתר מיפוי לקוחות לפי ענפים ומידת חשיפתם למשבר, דיונים וניתוח חשיפה, מעקב שוטף על כלל הלקוחות העסקיים, לרבות לקוחות מענפים עם חשיפה גבוהה למשבר. כמו כן לצורך סיוע ללקוחות הבנק מאשר הבנק דחייה של תשלומי הלוואות, ובמידת הצורך מאשר אשראי זמני נוסף לצורך התמודדות עם קשיים תזרימיים שנוצרו בעקבות משבר הקורונה. בנוסף חתם הבנק על הסכם להעמדת הלוואות בערבות מדינה לעסקים להתמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה.

הפיקוח על הבנקים הנחה את המערכת הבנקאית להפעיל שיקול דעת משמעותי בהערכת הפסדי האשראי הצפויים בתיק האשראי שלו. וזאת על מנת לוודא שההפרשות להפסדי אשראי יהיו מספיקות כדי לכסות באופן שמרני וזהיר את האומדן העדכני של הפסדי האשראי הצפויים מתיק האשראי של התאגיד הבנקאי, כולל ההשפעה של אירוע נגיף הקורונה.

במסגרת הדוחות הכספיים של הרבעון הראשון והשני של השנה עדכן הבנק במודל ההפרשה הקבוצתית את הפרמטרים המאקרו כלכליים המשפיעים על חישוב ההפרשה הקבוצתית (בעיקר העלייה בשיעור האבטלה הצפוי ובתחזית לגבי הצמיחה השלילית במשק), המביאים גם בחשבון את חוסר הודאות הקיימת, בהתבסס על חוות דעתו של הכלכלן של הבנק, שהסתמך בין היתר על תחזיות חטיבת המחקר של בנק ישראל וגופי מחקר אחרים במשק, בנוסף, סיווג כחובות בעייתיים מספר לווים, שמצבם הורע עקב משבר הקורונה. עדכונים אלה הביאו לגידול בהפרשה הקבוצתית.

למידע נוסף אודות ההתפתחויות בהפרשה להפסדי אשראי והקשר בין השינוי במדדי איכות האשראי להפרשה להפסדי אשראי ראה פרק התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר ופרק סיכון איכות תיק האשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 30 ביוני 2020.

שינויים ועדכונים רגולטוריים בתחום האשראי

במהלך חודשים מרץ – אפריל 2020, פרסם הפיקוח על הבנקים מספר חוזרים לעדכון הוראות ניהול בנקאי תקין לצורך ביצוע התאמות להתמודדות עם וירוס הקורונה. במסגרת הפרסומים מפורטים שורה של צעדים מקלים שגובשו להוראת שעה ואשר נועדו לאפשר לתאגידים הבנקאיים ולחברות כרטיסי האשראי את הגמישות העסקית הנדרשת בעת הזו.

במסגרת החוזרים מפורטים שורה של צעדים מקלים בתחום האשראי, ובין היתר:

עדכונים להוראת ניהול בנקאי תקין 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור ובהם (בתוקף עד 30.9.2020):

1. הבנקים רשאים להעמיד לרוכשי הדירות הלוואה לדיור, בשיעור החזר מהכנסה העולה על 50% ובכפוף לעמידה בתנאים הבאים:
 - החריגה ממגבלת שיעור החזר של 50% נובעת מירידה בהכנסת הלווה עקב חל"ת או ירידה למשרה חלקית של הלווה בשל משבר הקורונה;
 - להערכת הבנק, הלווה צפוי לחזור לעבודתו בחלוף משבר הקורונה;
 - שיעור החזר מההכנסה של הלווה, לאחר היציאה לחל"ת, לא עולה על 70%;
 - הבנק יקבע מגבלה כוללת להיקף אשראי הניתן אגב הקלה זו.
2. על פי הוראת השעה, לצורך הקצאת ההון בגין הלוואה לדיור, רשאי הבנק לחשב את "שיעור החזר מההכנסה" על בסיס הכנסות הלווה טרום היציאה לחל"ת. האמור בכפוף לקיומם של התנאים הקבועים בסעיף 11(ב) כפי שפורטו בסעיף 1 לעיל.
3. תאגיד בנקאי יהיה רשאי להעניק הלוואה לכל מטרה במשכון דירה (הלוואה לדיור שלא לצורך רכישת זכות במקרקעין), בשיעור מימון עד 70% (טרם ההקלה המגבלה היא שיעור מימון של 50%), זאת בכפוף להצהרת הלווה שהלוואה הנוספת שמביאה לחריגה מ-50% לא משמשת למטרת רכישת דירה נוספת (דירה להשקעה).

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 315 בנושא מגבלת חבות ענפית

בהתאם לעדכון, תאגידים בנקאיים יוכלו להגדיל את האשראי לענף הבינוי והנדל"ן, כך שסך האשראי (בניכוי חבויות לתשתיות לאומיות) יעלה משיעור של 20% ל-22% מסך כל חבויות הציבור. הבנק אינו מיישם את ההקלה הואיל ואינו מלווה פרויקטי תשתית לאומיים.

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 311 בנושא ניהול סיכון אשראי

על מנת לאפשר העמדת אשראי ללווים שטרם ערכו דוחות כספיים בשל הארכה שניתנה להגשת הדוחות על ידי רשות המיסים, הוחלט כי הארכה של רשות המיסים תהיה תקפה גם לעניין החובה לקבלת דוח כספי הקבועה במסגרת הוראה מס' 311. ההקלה ניתנה במסגרת הוראת שעה, שעל פיה דחה בנק ישראל את הגשת דוחות 2019 עד סוף נובמבר 2020, במקום עד לסוף ספטמבר 2020. הבנק מיישם.

עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין 325 בנושא ניהול מסגרות אשראי בחשבונות עובר ושב (בתוקף עד 30.9.2020)

בהתאם לעדכון, תאגיד בנקאי רשאי שלא ליישם את ההוראה על חריגות בסכומים שלא יעלו על 5,000 ש"ח ל"אשראי לאנשים פרטיים", ועל 100,000 ש"ח ל"אשראי מסחרי", כאשר ישנה מסגרת אשראי קיימת בחשבון הלקוח. שיעור הריבית בחריגה לא יעלה על הריבית שנקבעה במסגרת האשראי האחרונה של הלקוח. בתוך 3 ימי עסקים מהיווצרות החריגה הבנק יצור קשר עם הלקוח לצורך יידועו, הצגת האפשרויות וסיכום אופן המשך הטיפול בחריגה.

הקלות בנוגע להגבלת חשבון

בעקבות הכרזתו של שר הבריאות על נגיף הקורונה כמחלה מידבקת המסוכנת לציבור קבעה המפקחת על הבנקים כי תאגיד בנקאי ובנק הדואר יהיו הגבלה של חשבון ובעליו בשל שיקים שסורבו מחמת "אין כיסוי מספיק" כמוגדר בחוק שיקים ללא כיסוי, החל מיום 04 במרץ 2020, ובהתאם לתקופה הקבועה בחוק. ב-23.6.2020 התקבל עדכון התקנה לפיו תקופת ההקלה הסתיימה. שיקים שהוחזרו במהלך התקופה (22.6.2020-4.3.2020) לא יימנו לצורך הגבלה.

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה

לנוכח התפשטות נגיף הקורונה והשלכותיו האפשריות על מצב המשק והלווים, ומתוך מטרה לעודד תאגידים בנקאיים לפעול לייצוב לוויים שלא עומדים או עשויים לא לעמוד במחויבויות התשלום החוזיות שלהם עקב נגיף הקורונה, פרסם בנק ישראל דגשים לטיפול בחובות לגביהם בוצעו שינויים בתנאים. בהתאם לחזר נקבע כי אין לסווג חובות בארגון מחדש של חוב בעייתי, כאשר בשל אירוע נגיף הקורונה מבוצעים שינויים לזמן קצר בתשלומים ללווים אשר לא היו בפיגור קודם לכן.

עוד נקבע כי, לעניין קביעת מצב הפיגור, חובות אשר לא היו לפני כן בפיגור, וניתנה להם דחיה כאמור, לא ייחשבו כהלוואות בפיגור בתקופת הדחיה. בנוסף, כאשר בוצעה דחיית תשלומים כאמור לחובות שהיו בפיגור לפני הדחיה, יש להקפיא את מצב הפיגור במשך תקופת דחיית התשלום. לפרטים בדבר חובות לגביהם בוצעו שינויים בתנאיהם במהלך הרבעון השני לשנת 2020, במסגרת ההתמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי, בהתאם להנחיית הפיקוח על הבנקים, ראה פרק סיכון איכות תיק האשראי. ראה ביאור 13.ב (2) 2.4.1 בתמצית הדוחות הכספיים וכן, ראה טבלה מפורטת בהמשך פרק זה.

הקלות בהיבטים תפעוליים

במהלך מרץ 2020, לנוכח משבר הקורונה הפוקד את העולם ובכללו גם את ישראל, ובמסגרת ההקלות השונות שמפרסם בנק ישראל בנושאים השונים, ניתנו מספר הקלות גם בנושא זה הן בהיבט התפעולי, הארכת זמני הטיפול בפניות בנושא ובדיווח הנתונים למאגר נתוני האשראי והן בהיבט העסקי על ידי האפשרות להוסיף סימון "כח עליון" במקרה של פיגורים בהלוואות, הקפאות, החזרי שיקים וביטולי הרשאות הנובעים בהתאם לחוות דעתו של הבנק ממשרד הקורונה.

טיוטת הוראת ניהול בנקאי תקין - ניהול אשראי צרכני

ביום ה-28 באוקטובר 2019, פורסמה טיוטת נב"ת חדשה בנושא "ניהול אשראי קמעונאי". הטיוטה צפויה להחליף את מכתב הפיקוח על הבנקים מנובמבר 2017 (שיווק אשראי קמעונאי יזום) ואת פרסום מסמך ציפיות פיקוחיות מרבעון שני 2019 בנושא אשראי צרכני, שכל בנק הונחה לפעול לפיהן בהתאם לאותן ציפיות, במסגרתו הוא מגדיר מהו סיכון צרכני: "הפרה של נורמות התנהגות על ידי תאגיד בנקאי, הגורמת נזק לצרכנים, גם אם אין חשש להפסד מהותי בעבור התאגיד הבנקאי". הפיקוח מדרג את הסיכון הצרכני כגובה בעקבות התערבות חקיקתית ורגולטורית.

ביום ה-19 בפברואר 2020, פורסמה טיוטת נב"ת עדכנית בנושא "ניהול אשראי צרכני" (שם הנב"ת שונה). ב-27 בפברואר 2020 התכנסה וועדה מייעצת, אשר דנה בטיטת נב"ת זה.

הבנק לומד את עיקרי הדרישה.

ביום ה-2 באפריל 2020 התקבלה טיוטת חוזר הוראות לניהול אשראי צרכני שפורסמה על ידי רשות שוק ההון. בשלב זה אין שינוי ו/או התקדמות בנושא וכן אין צפי למועד כניסה ההוראה לתוקף. טרם התקבלה התייחסות בנושא מטעם בנק ישראל.

חוק נתוני אשראי

ביום ה-12 באפריל 2019 נכנס לתוקפו חוק נתוני אשראי, שמטרתו לקבוע הסדר כולל לשיתוף בנתוני אשראי. הסדר זה צפוי לשפר את איכות המידע אשר יהיה זמין לבנק בעת החלטה על מתן אשראי ללקוח ושיפור אפשרויות המימון העומדות בפני הלקוחות במערכת הבנקאית. מאידך, בטווח הקצר של יישום החוק חלה ירידה בכמות המידע של הבנק על לקוחותיו הקיימים, וזאת עד להשלמת תהליך החתמת הלקוחות. הוגדרו תנאים לדרישת חתימת הלקוחות. להערכת הבנק החוק צפוי להביא להגברת התחרות מצד גופים חוץ בנקאיים באופן משמעותי.

לפרטים נוספים בעניין מסגרת העבודה לניהול סיכון האשראי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)

גילוי על פי נדבך 3

טבלה 6: איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)

יתרות ליום 30 ביוני 2020				
במיליוני ש"ח				
א	ב	ג	ד	
יתרות ברוטו ¹				
פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך ²	יתרות נטו	
376	35,551	(27)	35,900	1 חובות, למעט אג"ח ³
39	7,369	(77)	7,331	2 אג"ח ⁴
40	9,508	(20)	9,528	3 חשיפות חוץ מאזניות
455	52,428	(124)	52,759	4 סה"כ
יתרות ליום 30 ביוני 2019				
במיליוני ש"ח				
א	ב	ג	ד	
יתרות ברוטו ⁽¹⁾				
פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך ²	יתרות נטו	
315	33,803	(14)	34,104	1 חובות, למעט אג"ח ³
65	5,217	(53)	5,229	2 אג"ח ⁴
32	10,012	(19)	10,025	3 חשיפות חוץ מאזניות
412	49,032	(86)	49,358	4 סה"כ
יתרות ליום 31 בדצמבר 2019				
במיליוני ש"ח				
א	ב	ג	ד	
יתרות ברוטו ⁽¹⁾				
פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך ²	יתרות נטו	
277	33,623	(17)	33,883	1 חובות, למעט אג"ח ³
57	6,865	(55)	6,867	2 אג"ח ⁴
43	10,370	(20)	10,393	3 חשיפות חוץ מאזניות
377	50,858	(92)	51,143	4 סה"כ

1. חשיפה במונחי יתרת חוב רשומה, כלומר לאחר מחיקות חשבונאיות ולפני ניכוי הפרשות להפסדי אשראי.
2. לא כולל הפרשות קבוצתיות.
3. לרבות אשראי לציבור, פיקדונות בבנקים ובממשלה ונכסים אחרים.
4. ללא מניות בתיק למסחר וללא השקעות ברכיבי הון פיקוחיים של תאגידים פיננסיים אשר כלולות בסעיף נכסים אחרים.

למידע בדבר יתרה ותנועה בחובות הפגומים בבנק ראה פרק סקירת הסיכונים, תחת פרק סיכון איכות תיק האשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה.

לפרטים נוספים, ראה ביאור 13 "מידע נוסף על סיכון אשראי, אשראי לציבור והפרשה להפסדי אשראי" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2020.

גילוי נוסף בנוגע לאיכות האשראי של חשיפות אשראי (CRB)

גילוי על פי נדבך 3

סיכון ריכוזיות תיק האשראי

סיכון ריכוזיות הינו אחד מסוגי הסיכון העומדים בפני תאגיד בנקאי בפעילותו העסקית. בניגוד לרכיבי הסיכון האחרים המוגדרים בדרך כלל ברמת עסקה בודדת, או ברמת צד נגדי יחיד, החשיפה לסיכון הריכוזיות נובעת מהרכב תיק נכסי הסיכון של הבנק או מהרכב החשיפות שלו.

ניתן לחלק את סיכון התיק לשני רכיבים: סיכון שיטתי (systematic risk factor), המושפע מאירועים מאקרו כלכליים ולא ניתן להפחיתו, וסיכון ספציפי אקראי (idiosyncratic risk factor), המוגדר ברמת הלווה הבודד, ותלוי ברמת הניהול ובביצועי הפירמה.

דירקטוריון הבנק קבע תיאבון וסיבולת סיכון לריכוזיות האשראי בחתכים שונים. לפירוט נוסף ראה בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

מבנה והתפתחות הנכסים וההתחייבויות

טבלה 7: אשראי לציבור, מאזני – התפתחות האשראי לציבור, נטו, מאזני לפי ענפי משק עיקריים

שיעור שינוי	יתרה ליום 31	יתרה ליום 30	
	בדצמבר 2019	ביוני 2020	
			במיליוני ש"ח
1%	9,890	10,014	אנשים פרטיים - הלוואות לדירור
(4%)	4,985	4,803	אנשים פרטיים - אחר
10%	2,980	3,273	בינוי ונדל"ן
(9%)	2,345	2,141	מסחר
(3%)	1,577	1,525	תעשייה
(34%)	1,944	1,274	שירותים פיננסיים
(11%)	2,152	1,921	אחר
(4%)	25,873	24,951	סך הכל

האשראי לציבור, נטו (לאחר ניכוי הפרשה להפסדי אשראי) הסתכם ביום 30 ביוני 2020 ב-24,951 מיליון ש"ח, לעומת 25,873 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019, ירידה בשיעור של כ-4%.

טבלה 8: אשראי חוץ מאזני – ההתפתחות בסעיפים החוץ-מאזניים העיקריים

שינוי באחוזים	יתרה ליום 31	יתרה ליום 30	
	בדצמבר 2019	ביוני 2020	
			במיליוני ש"ח
(14.7)	1,392	1,188	ערבויות לרוכשי דירות
(10)	951	855	ערבויות והתחייבויות אחרות
5	1,184	1,246	מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו
7	1,305	1,395	מסגרות חו"ד ומסגרות אשראי אחרות בחשבונות לפי דרישה, שלא נוצלו
(10)	5,191	4,680	התחייבויות בלתי חוזרות לתת אשראי שאושר ושעדיין לא ניתן
29	1,129	1,454	התחייבויות להוצאת ערבויות

יתרות האשראי החוץ מאזניים הסתכמו ביום 30 ביוני 2020 ב-10,818 מיליון ש"ח, לעומת 11,152 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019. ירידה בשיעור של כ-2%.

טבלה 9: התפתחות ביתרות הפיקדונות

שיעור השינוי	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 30 ביוני 2020	
במיליוני ש"ח			
12.4%	31,668	35,607	פיקדונות הציבור
(75.2%)	322	80	פיקדונות מבנקים
0.0%	-	-	פיקדונות הממשלה
11.6%	31,990	35,687	סך-הכל

יתרת הפיקדונות ליום 30 ביוני 2020 הסתכמה בסך של 35,687 מיליון ש"ח, לעומת 31,990 מיליון ש"ח בסוף שנת 2019. גידול זה בשיעור של 11.6% נובע בחלקו ממימוש ני"ע על ידי לקוחות הבנק והעברת הכספים לפיקדונות, במקביל לקיטון במשיכה מפיקדונות בשל ירידה בהיקפי הצריכה ועסקאות נדל"ן במשק עקב משבר הקורונה.

ניתוח סיכון האשראי לפי ענפי משק

סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד

טבלה 10: סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד

ליום 30 ביוני 2020										
חובות ² וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ³					סיכון אשראי כולל ¹					
הפסדי אשראי ⁴										
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו ⁹	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:			סך הכל	דירוג ביצוע אשראי ⁵	סך הכל	במיליוני ש"ח	
			מזה:	פגום	בעייתי ⁶					חובות ²
1	-	1	-	1	147	169	1	169	170	פעילות לווים בישראל:
1	-	-	-	-	118	192	6	303	309	חקלאות
47	5	(1)	100	150	1,565	2,516	157	2,476	2,633	כרייה וחציבה
46	(1)	7	56	64	2,147	4,601	64	4,618	4,682	תעשייה
12	1	2	20	20	1,154	1,402	20	1,584	1,604	בינוי ונדל"ן - בינוי ⁷
4	1	(1)	-	-	233	477	-	643	643	בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
18	-	5	81	93	2,158	2,770	100	2,769	2,869	אספקת חשמל ומים
4	-	3	29	32	246	274	32	253	285	מסחר
17	-	13	4	99	290	378	103	283	386	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
2	-	-	-	1	248	364	5	461	466	תחבורה ואחסנה
17	1	(8)	28	30	1,289	2,002	32	2,234	2,266	מידע ותקשורת
2	1	-	2	3	270	467	3	474	477	שרותים פיננסיים
2	4	(4)	-	1	402	496	1	502	503	שרותים עסקיים אחרים
173	12	17	320	494	10,267	16,108	524	16,769	17,293	שרותים ציבוריים וקהילתיים
סך הכל מסחרי										
43	-	1	1	53	10,057	11,035	53	10,982	11,035	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
112	(23)	34	19	62	4,912	6,357	62	6,313	6,375	אנשים פרטיים - אחר
סך הכל ציבור - פעילות בישראל										
328	(11)	52	340	609	25,236	33,500	639	34,064	34,703	בנקים בישראל⁸
-	-	-	-	-	148	148	-	665	665	ממשלת ישראל
-	-	-	-	-	-	-	-	6,882	6,882	סך הכל פעילות בישראל
328	(11)	52	340	609	25,384	33,648	639	41,611	42,250	פעילות לווים בחו"ל:
-	-	-	-	-	-	1	9	299	308	סך הכל ציבור
-	-	-	-	-	562	562	-	1,426	1,426	בנקים בחו"ל
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ממשלות חו"ל
-	-	-	-	-	562	563	9	1,725	1,734	סך הכל פעילות בחו"ל
328	(11)	52	340	609	25,946	34,211	648	43,336	43,984	סך הכל

1. סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים, כפי שחושב לצורך מגבלת חבות של לווה, כולל: חובות - 25,946 מיליון ש"ח, אגרות חוב - 8,645 מיליון ש"ח, ניירות ערך שנשאלו - 64 מיליון ש"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים - 883 מיליון ש"ח, סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים - 8,446 מיליון ש"ח.
2. אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופקדונות בבנקים (למעט פקדונות בבנק ישראל) וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו.
3. סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
4. כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזני (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).
5. סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
6. סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
7. כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה. בגין סיכון אשראי מאזני בסך 7 מיליון ש"ח ובגין סיכון אשראי חוץ מאזני בסך 9 מיליון ש"ח.
8. לא כולל פקדונות בבנק ישראל.
9. קיטון (גידול) במחיקות נטו (שינוי ביתרת מחיקות בנטרול גביות ומחילות במהלך התקופה).

טבלה 10: סיכון אשראי לפי ענפי משק – מאוחד

ליום 31 בדצמבר 2019

חובות ² וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ³							סיכון אשראי כולל ¹			
הפסדי אשראי ⁴										
יתרת הפרשה	מחיקות חשבונאיות להפסדי אשראי	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:				סך הכל	סך הכל	דירוג ביצוע	סך הכל
			מזה: פגום*	בעייתי ^{6*}	חובות ²	מזה: פגום*				
-	-	-	-	-	143	158	-	159	159	
1	4	(4)	-	-	125	221	-	351	351	
43	(17)	2	120	142	1,615	2,553	153	2,526	2,679	
40	(3)	3	47	68	2,101	4,683	69	4,658	4,727	
9	3	(4)	21	21	899	1,187	23	1,342	1,365	
4	(1)	(1)	-	-	282	532	-	694	694	
13	(1)	(1)	5	17	2,357	3,242	29	3,293	3,322	
1	-	-	-	2	380	467	2	467	469	
4	-	(2)	1	4	330	398	9	395	404	
2	-	(1)	-	-	228	355	4	457	461	
24	-	2	32	34	1,965	3,018	40	3,333	3,373	
1	-	-	2	4	264	431	4	432	436	
2	-	1	-	1	413	547	1	551	552	
144	(15)	(5)	228	293	11,102	17,792	334	18,658	18,992	
42	(4)	(2)	3	49	9,932	10,634	49	10,585	10,634	
101	(35)	47	17	60	5,084	6,564	60	6,511	6,571	
287	(54)	40	248	402	26,118	34,990	443	35,754	36,197	
-	-	-	-	-	113	113	-	500	500	
-	-	-	-	-	-	-	-	4,940	4,940	
287	(54)	40	248	402	26,231	35,103	443	41,194	41,637	
-	-	-	-	-	1	2	16	314	330	
-	-	-	-	-	524	524	-	1,048	1,048	
-	-	-	-	-	-	-	-	1,407	1,407	
-	-	-	-	-	525	526	16	2,769	2,785	
287	(54)	40	248	402	26,756	35,629	459	43,963	44,422	

פעילות לווים בישראל:

חקלאות	
כרייה וחציבה	
תעשייה	
בינוי ונדל"ן - בינוי ⁷	
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	
אספקת חשמל ומים	
מסחר	
בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל	
תחבורה ואחסנה	
מידע ותקשורת	
שירותים פיננסיים	
שירותים עסקיים אחרים	
שירותים ציבוריים וקהילתיים	
סך הכל מסחרי	
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	
אנשים פרטיים - אחר	
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	
בנקים בישראל ⁸	
ממשלת ישראל	
סך הכל פעילות בישראל	
פעילות לווים בחו"ל:	
סך הכל ציבור	
בנקים בחו"ל	
ממשלות חו"ל	
סך הכל פעילות בחו"ל	
סך הכל	

* סווג מחדש

1. סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים, כפי שחושב לצורך מגבלת חבות של לווה, כולל: חובות - 26,756 מיליון ש"ח, אגרות חוב - 8,134 מיליון ש"ח, ניירות ערך שנשאלו - 2 מיליון ש"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים - 526 מיליון ש"ח, סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים - 9,004 מיליון ש"ח.
2. אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל) וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו.
3. סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה.
4. כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזני (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).
5. סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
6. סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
7. כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה. בגין סיכון אשראי מאזני בסך 6 מיליון ש"ח ובגין סיכון אשראי חוץ מאזני בסך 13 מיליון ש"ח.
8. לא כולל פיקדונות בבנק ישראל.
9. קיטון (גידול) במחיקות נטו (שינוי ביתרת מחיקות בנטרול גביות ומחילות במהלך התקופה).

טבלה 10: חשיפות אשראי למוסדות פיננסיים זרים
ראה הערה (1) לטבלה

ליום 31 בדצמבר 2019		ליום 30 ביוני 2020				
סיכון אשראי נוכחי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני נוכחי ³	סיכון אשראי מאזני ²	סיכון אשראי נוכחי כולל	סיכון אשראי חוץ- מאזני נוכחי ³	סיכון אשראי מאזני ²	
במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח				
67	-	67	61	-	61	דירוג אשראי חיצוני
926	7	919	640	2	638	AAA עד AA-
86	-	86	746	-	746	A+ עד A-
34	-	34	52	-	52	BBB+ עד BBB-
-	-	-	-	-	-	BB+ עד B
-	-	-	-	-	-	ללא דירוג
<u>1,113</u>	<u>7</u>	<u>1,106</u>	<u>1,499</u>	<u>2</u>	<u>1,497</u>	סך הכל חשיפות האשראי הנוכחיות למוסדות פיננסיים זרים

- (1) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, חברות אחזקה של בנקים, בנקים להשקעות וקסטודיאנים.
- (2) פיקדונות ויתרות עו"ש בבנקים, השקעות באגרות-חוב, ונכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים.
- (3) יתרות האשראי החוץ מאזניות כוללות ערבויות להבטחת חבות של צד ג'.
- (4) לא קיימים מוסדות פיננסיים אשר מסווגים כחוב פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת וכן לא קיימת הפרשה להפסדי אשראי.

החשיפה של הבנק למוסדות פיננסיים זרים הסתכמה ביום 30 ביוני 2020 בכ-1,499 מיליוני ש"ח, עלייה של כ-386 מיליוני ש"ח בהשוואה לכ-1,113 מיליוני ש"ח בסוף שנת 2019. עלייה זו נבעה מחשיפה המאזנית בסך 391 מיליון ש"ח שקוזזה מירידה בחשיפה החוץ מאזנית בסך 5 מיליון ש"ח.

עיקר החשיפה של הבנק הינה למוסדות פיננסיים זרים הפועלים במדינות ארה"ב, בלגיה, בריטניה וגרמניה. קיימת חשיפה למוסדות פיננסיים זרים העולה על 15% מבסיס ההון של הבנק, כהגדרתו בהוראת נב"ת מספר 202 – ההון הפיקוחי בדבר רכיבי ההון, במדינות הבאות: ארה"ב – אין חשיפה נכון ליום 30 ביוני 2020 (סך החשיפה בסוף שנת 2019 הייתה כ-575 מיליון ש"ח, מזה סך של 235 מיליון ש"ח בדירוג A-, סך של 291 מיליון ש"ח בדירוג A+, סך של 34 מיליון ש"ח בדירוג B+ והיתרה בסך 15 מיליון ש"ח בדירוג BBB+). גרמניה – סך החשיפה של כ-725 מיליון ש"ח, מזה סך של כ-725 מיליון ש"ח בדירוג BBB+ (בסוף שנת 2019 לא הייתה חשיפה). לאור השלכות השליליות הצפויות של משבר הקורונה, הבנק עוקב אחר שינויים בדירוגים של מוסדות אלו המתפרסמים על ידי סוכנויות הדרוג הבינלאומיות. הבנק עוקב אחר פרמטרים נוספים המצביעים על מצבם של מוסדות אלו. פרמטרים אלו כוללים שינויים מהירים במחירי המניות, שינויים במרווחי אג"ח ו-Credit Default Swaps, עלויות גיוס מקורות ומידע נוסף המתפרסם אודות המוסדות הפיננסיים. על בסיס מכלול המידע הנאסף, הבנק מתאים את היקף החשיפה למוסדות הפיננסיים השונים. מאז פרוץ משבר הקורונה הבנק בוחן את הפעילות מול מוסדות אלו על בסיס שוטף ועוקב אחרי התפתחות הסיכון ומתאים את החשיפות והמסגרות בהתאם להתפתחויות הפרטניות.

התפתחויות בהפרשה להפסדי אשראי

טבלה 11: תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי

גילוי על פי נדבך 3

אשראי לציבור						
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל ציבור	בנקים וממשלות	סך הכל	
במיליוני ש"ח						
לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020						
169	42	115	326	-	326	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 31.3.2020
(6)	1	12	7	-	7	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
-	-	-	-	-	-	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(4)	-	(26)	(30)	-	(30)	מחיקות חשבונאיות
14	-	11	25	-	25	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
10	-	(15)	(5)	-	(5)	מחיקות חשבונאיות נטו
173	43	112	328	-	328	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 30.6.2020
40	-	3	43	-	43	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019						
166	43	92	301	-	301	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 31.3.2019
(1)	(2)	13	10	-	10	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1	-	-	1	-	1	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(3)	(1)	(19)	(23)	-	(23)	מחיקות חשבונאיות
1	-	11	12	-	12	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(2)	(1)	(8)	(11)	-	(11)	מחיקות חשבונאיות נטו
163	40	97	300	-	300	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 30.6.2019
37	-	3	40	-	40	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020						
144	42	101	287	-	287	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 31.12.2019
17	1	34	52	-	52	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
2	-	-	2	-	2	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(6)	-	(47)	(53)	-	(53)	מחיקות חשבונאיות
18	-	24	42	-	42	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
12	-	(23)	(11)	-	(11)	מחיקות חשבונאיות נטו
173	43	112	328	-	328	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 30.6.2020
40	-	3	43	-	43	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019						
164	48	89	301	-	301	יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 31.12.2018
-	(5)	24	19	-	19	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
(5)	-	-	(5)	-	(5)	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים
(7)	(3)	(39)	(49)	-	(49)	מחיקות חשבונאיות
6	-	23	29	-	29	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(1)	(3)	(16)	(20)	-	(20)	מחיקות חשבונאיות נטו
163	40	97	300	-	300	יתרת הפרשה להפסדי אשראי 30.6.2019
37	-	3	40	-	40	מזה: בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

הפיקוח על הבנקים הנחה את המערכת הבנקאית להפעיל שיקול דעת משמעותי בהערכת הפסדי האשראי הצפויים בתיק האשראי שלו. וזאת על מנת לוודא שההפרשות להפסדי אשראי יהיו מספיקות כדי לכסות באופן שמרני וזהיר את האומדן העדכני של הפסדי האשראי הצפויים מתיק האשראי של התאגיד הבנקאי, כולל ההשפעה של אירוע נגיף הקורונה.

הבנק עדכן במודל ההפרשה הקבוצתית את הפרמטרים המאקרו כלכליים המשפיעים על חישוב ההפרשה הקבוצתית (בעיקר העלייה בשיעור האבטלה הצפוי ובתחזית לגבי הצמיחה השלילית במשק), המביאים גם בחשבון את חוסר הודאות הקיימת, בהתבסס על חוות דעתו של הכלכלן של הבנק, שהסתמך בין היתר על תחזיות חטיבת המחקר של בנק ישראל וגופי מחקר אחרים במשק, בנוסף, סיווג כחובות בעייתיים מספר לוויים, שמצבם הורע עקב משבר הקורונה. צעדים אלה הביאו לגידול בהפרשה הקבוצתית כאמור.

למידע נוסף אודות ההתפתחויות בהפרשה להפסדי אשראי והקשר בין השינוי במדדי איכות האשראי להפרשה להפסדי אשראי ראה פרק התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר ופרק סיכון איכות תיק האשראי בדוח הדירקטורין והנהלה ליום 30 ביוני 2020.

חובות שנדחו בהם תשלומים במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה, ואשר לא סווגו כחובות בארגון מחדש של חוב בעייתי

בשל משבר הקורונה ועל מנת לתת מענה ללקוחות, הבנק מאפשר ללקוחות דחיה של תשלומי הקרן והריבית (או הקרן בלבד במקרים בהם הוסכם עם הלקוח על תשלום הריבית באופן שוטף) לתקופה של שלושה חודשים תוך מתן אפשרות לדחיה לתקופה נוספת בהלוואות צרכניות ובאשראי לדיור, בהתאם לקריטריונים שנקבעו בהסכמה עם בנק ישראל.

באשראי לדיור, התווסף סכום הדחיה לתשלום החודשי, מבלי להאריך את תקופת ההלוואה. ביתר תחומי האשראי, הוארכה תקופת ההלוואה בהתאם לחודשי הדחיה. מרבית הלקוחות אשר התקופה החוזית של דחיית התשלומים שלהם הסתיימה, חזרו לפרוע את ההלוואה כסדרה.

יצוין כי קיים סיכון מוגבר בגין אשראי שבגינו בוצעה דחיה והוא תלוי ביכולת העתידית של הלווה לפרוע את תשלומי ההלוואה כסדרם, במועד סיום הדחייה. הבנק עוקב אחר רמת הסיכון של האשראי ללווים אלו.

טבלה 12: סך החובות שנדחו בהם תשלומים במהלך התקופה¹ במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה, ואשר לא סווגו כחובות בארגון מחדש של חוב בעייתי

במיליוני ש"ח							
סך החובות שנדחו בהם תשלומים, והתקופה החוזית של הדחייה הסתיימה	פירוט נוסף של סך החובות שנדחו בהם תשלומים במהלך התקופה ¹ , לפי משך תקופת דחיית התשלומים		פירוט נוסף של יתרת החוב הרשומה בגין סך החובות שנדחו בהם תשלומים במהלך התקופה ¹		סך החובות שנדחו בהם תשלומים במהלך התקופה ¹		אשראי לציבור ²
	חובות לגביהם בוצעה דחייה של יותר מ-3 ועד ל-6 חודשים ³	חובות לגביהם בוצעה דחיה של עד 3 חודשים	חובות לא בעייתיים	חובות בדירוג ביצוע אשראי, בפיגור של 30 ימים או יותר	מספר לוויים	יתרת חוב רשומה	
87	12	202	-	7	991	214	עסקים קטנים
155	-	360	-	46	29	360	עסקי ומסחרי
*1,372	147	1,635	6	11	2,563	1,782	אנשים פרטיים- הלוואות דיור
152	34	377	-	6	7,724	411	אנשים פרטיים- אחר
1,766	193	2,574	6	70	11,307	2,767	סך הכל ליום 30.6.2020

1. החל מחודש מרס 2020 ועד ליום 30 ביוני 2020.

2. המגזרים מוצגים על בסיס הדיווח השוטף לפיקוח על הבנקים (בגישת ההנהלה).

3. תקופת דחיית התשלומים הינה התקופה המצטברת של דחיות שניתנו לחוב מתחילת התמודדות עם נגיף הקורונה, ואינה כוללת דחייה אשר לה הלווה זכאי לפי כל דין.

* מזה סך של כ- 274 מיליון ש"ח חובות אשר התקופה החוזית של דחיית התשלומים בגינם הסתיימה נכון ליום 30 ביוני 2020 ובוצעה לגביהם דחייה נוספת לאחר מועד הדיווח.

שיטות להפחתת סיכון אשראי (CRC)

גילוי על פי נדבך 3

כחלק מניהול סיכון האשראי מקבל הבנק מלקוחותיו בטוחות לצורך הבטחת האשראי. במסגרת באזל 3, בנדבך הראשון, הבנק מכיר בביטחונות על פי הגישה המקיפה, כהגדרתה בהוראה. בגישה זו, ערך הביטחון נטו מופחת בהתאם למקדמים לפי סוג הנכס, התאמת מטבע או תקופה לפירעון.

לפירוט סוגי הביטחונות הפיננסיים הכשירים בהם הבנק עושה שימוש לצורך חישוב הלימות ההון ואופן הערכתם לצרכי הפחתת סיכון, ראה בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

בנוסף, החל מיום 31 במרץ 2019 הבנק משתמש בפוליסות ביטוח להפחתת סיכון האשראי של ערבויות ומסגרות בלתי מנוצלות פרויקטים אשר נחתמו ו/או יחתמו לגביהם הסכמים לליווי פיננסי. לפרטים נוספים ראה פרק סקירת נכסי סיכון משוקללים.

שיטות להפחתת סיכון אשראי – סקירה (CR3)

טבלה 13: שיטות להפחתת סיכון אשראי (CR3)

ה	ד	ג	ב	2א	1א	א	
מובטחים				לא מובטחים			
מזה: על ידי ערבויות פיננסיות		מזה: על ידי ביטחון					
מזה: סכום מובטח	יתרה מאזנית ⁽¹⁾	מזה: סכום מובטח ⁽²⁾	יתרה מאזנית ⁽¹⁾	מזה: סכום מובטח	סך הכל יתרה מאזנית ⁽¹⁾	סך הכל יתרה מאזנית ⁽¹⁾	
במיליוני ש"ח							
יתרות ליום 30 ביוני 2020⁽³⁾							
26	131	1,108	2,671	1,134	2,802	33,098	1 חובות, למעט אג"ח
-	-	-	-	-	-	7,331	2 אג"ח
26	131	1,108	2,671	1,134	2,802	40,429	3 סה"כ
-	-	4	71	4	71	240	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 יום או יותר
יתרות ליום 30 ביוני 2019							
10	39	2,143	3,579	2,153	3,618	30,486	1 חובות, למעט אג"ח
-	-	-	-	-	-	5,229	2 אג"ח
10	39	2,143	3,579	2,153	3,618	35,715	3 סה"כ
-	-	-	1	-	1	312	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 יום או יותר
יתרות ליום 31 בדצמבר 2019							
10	23	1,871	3,427	1,881	3,450	30,450	1 חובות, למעט אג"ח
-	-	-	-	-	-	6,867	2 אג"ח
10	23	1,871	3,427	1,881	3,450	37,317	3 סה"כ
-	-	-	-	-	-	279	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 יום או יותר

1. חשיפה לאחר מחיקות חשבונאיות, בניכוי הפרשות להפסדי אשראי.
2. לאחר הכפלה במקדמי ביטחון (haircuts), כולל התאמות חיוביות שנוספו לחשיפה.
3. בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נצפה מימוש ני"ע מאסיבי על ידי הציבור והפקדת התמורה במערכת הבנקאית. כתוצאה מכך גדלו עודפי הנזילות בבנק שהופנו בעיקר לפקדונות בבנק ישראל ולרכישת ני"ע שהונפקו על ידי מדינת ישראל. מימושים אלו תרמו גם לירידה בחשיפות המובטחות על ידי ביטחון.

הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)

טבלה 14: הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)

ראה הערה (1) לטבלה

א	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	ל	
0%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150% ²	סה"כ	
במיליוני ש"ח									
ליום 30 ביוני 2020									
1	14,357	-	-	-	-	-	-	14,357	ריבוניות ³
2	-	490	-	-	-	-	-	490	ישויות סקטור ציבורי
3	-	1,210	-	-	-	-	-	1,210	תאגידים בנקאיים
5	-	454	-	1	-	7,353	-	7,808	תאגידים
6	-	-	-	-	-	2,957	-	2,957	בביטחון נדל"ן מסחרי
7	-	-	-	-	5,208	3	-	5,211	קמעונאיות ליחידים
8	-	-	-	-	817	1	-	818	עסקים קטנים
9	-	-	5,122	2,336	711	99	-	9,689	משכנתאות לדיור
10	-	-	-	-	-	58	281	339	הלוואות בפיגור
11	-	-	-	-	-	-	701	1,340	נכסים אחרים
11א	-	-	-	-	-	188	36	224	מזה: בגין מניות
12	14,943	2,154	5,122	2,337	711	11,172	334	44,219	סך הכל
ליום 30 ביוני 2019									
1	10,363	-	-	-	-	-	-	10,363	ריבוניות
2	-	377	-	-	-	-	-	377	ישויות סקטור ציבורי
3	-	666	-	-	-	-	-	666	תאגידים בנקאיים
5	-	670	-	1	-	8,744	-	9,415	תאגידים
6	-	-	-	-	-	2,543	-	2,543	בביטחון נדל"ן מסחרי
7	-	-	-	-	4,903	3	-	4,906	קמעונאיות ליחידים
8	-	-	-	-	772	1	-	773	עסקים קטנים
9	-	-	5,130	1,976	227	83	-	8,907	משכנתאות לדיור
10	-	-	-	-	-	160	166	326	מזה: הלוואות בפיגור
11	-	-	-	-	-	671	43	1,411	נכסים אחרים
11א	-	-	-	-	-	227	-	227	מזה: בגין מניות
12	11,060	1,713	5,130	1,977	227	12,205	209	39,687	סך הכל

טבלה 14: הגישה הסטנדרטית – חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)
ראה הערה (1) לטבלה

	א	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	ל	
	0%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150% ²	סה"כ	
במיליוני ש"ח										
ליום 31 בדצמבר 2019										
1	ריבוניות ³	10,845	-	-	-	-	-	-	-	10,845
2	ישויות סקטור ציבורי	-	526	-	-	-	-	-	-	526
3	תאגידים בנקאיים	-	1,141	-	-	-	-	-	-	1,141
5	תאגידים	-	517	-	1	-	8,323	-	-	8,841
6	בביטחון נדל"ן מסחרי	-	-	-	-	-	2,760	-	-	2,760
7	קמעונאיות ליחידים	-	-	-	-	5,315	2	-	-	5,317
8	עסקים קטנים	-	-	-	-	786	1	-	-	787
9	משכנתאות לדיור	-	-	5,216	2,260	584	93	-	-	9,504
10	מזה: הלוואות בפיגור	-	-	-	-	-	152	148	-	300
11	נכסים אחרים	644	-	-	-	-	704	52	-	1,400
11א	מזה: בגין מניות	-	-	-	-	-	217	35	-	252
12	סך הכל	11,489	2,184	5,216	2,261	584	7,452	12,035	200	41,421

1. חשיפה לאחר מחיקות חשבונאיות והפרשות להפסדי אשראי. לא כולל תיק למסחר. הצגת מכשירים פיננסיים נגזרים לפי הגישה הסטנדרטית. לאחר הכפלה במקדמי המרה לאשראי של חשיפות חוץ מאזניות.
2. לרבות הלוואות בפיגור של למעלה מ-90 יום או חובות פגומים שאינם צוברים ריבית או השקעות בקרנות גידור / הון סיכון / הון פרטיות (ראה גם תת פרק "מניות בתיק הבנקאי" בהמשך פרק זה).
3. בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נצפה מימוש ני"ע מאסיבי על ידי הציבור והפקדת התמורה במערכת הבנקאית. כתוצאה מכך גדלו עודפי הנזילות בבנק שהופנו בעיקר לפקדונות בבנק ישראל ולרכישת ני"ע שהונפקו על ידי מדינת ישראל.

גילוי איכותי על סיכון אשראי של צד נגדי (CCRA)

סיכון האשראי הנובע מעסקות במכשירים פיננסיים נגזרים ביחס לצד הנגדי. הסיכון שהצד הנגדי בעסקת OTC (Over the Counter) יכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של תזרימי המזומנים בעסקה. הפסד ייגרם אם בעת כניסת הצד הנגדי לכשל, יהיו מול הלקוח עסקאות בעלות ערך כלכלי חיובי. סיכון זה נמדד על-ידי הפעלת מקדמים הקבועים בהוראה על הערך הנקוב של העסקות, ובהתאם למשקל הסיכון של הצד הנגדי.

לפרטים נוספים בעניין אופן אמידת הסיכון בגין מכשירים פיננסיים נגזרים בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

טבלה 15: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

במיליוני ש"ח											
יתרה ליום 30 בדצמבר 2019				יתרה ליום 30 ביוני 2019				יתרה ליום 30 ביוני 2020			
א	ב	ה	ו	א	ב	ה	ו	א	ב	ה	ו
עלות שחלוף ¹	פוטנציאלית לאחר עתידית ²	חשיפה EAD	פוטנציאלית לאחר עתידית ³	עלות שחלוף ¹	פוטנציאלית לאחר עתידית ²	חשיפה EAD	פוטנציאלית לאחר עתידית ³	עלות שחלוף ¹	פוטנציאלית לאחר עתידית ²	חשיפה EAD	פוטנציאלית לאחר עתידית ³
180	425	570	119	118	420	451	77	129	413	497	-
6	סה"כ										
1	שיטת החשיפה הנוכחית										
1.	עלות שחלוף עבור עסקאות שלא חלות עליהן דרישות מרווח עלות השחלוף היא ההפסד שיתרחש אם צד נגדי ייכנס לכשל ועסקאותיו ייסגרו באופן מיידי. עבור עסקאות עם מרווח, זהו ההפסד שיתרחש אם צד נגדי ייכנס לכשל כעת או במועד עתידי, בהנחה שהסגירה או ההחלפה של העסקאות תתרחש באופן מיידי. אולם, סגירת עסקה בפני הצד הנגדי עם התרחשות כשל לא תהיה מידית בהכרח.										
2.	חשיפה פוטנציאלית עתידית היא כל גידול פוטנציאלי בחשיפה בין הזמן הנוכחי ועד לתום תקופת סיכון המרווח.										
3.	חשיפה בעת כשל. מתייחס לסכום הרלוונטי לחישוב דרישות ההון לאחר שישמשו שיטות CRM התאמות שערך לסיכון אשראי (CVA).										
4.	הגידול בעלות השחלוף נובעת מהתפשטות ווירוס הקורונה במהלך המחצית הראשונה של שנת 2020 אשר גרמה לאי ודאות והשפיעה על המסחר בשווקים ועל הכלכלה העולמית אשר בעקבותיה חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם בשערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread) ושערי המניות.										

הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)

טבלה 16: הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)

במיליוני ש"ח								
יתרה ליום 30 בדצמבר 2019			יתרה ליום 30 ביוני 2019			יתרה ליום 30 ביוני 2020		
א	ב	א	ב	א	ב			
EAD לאחר CRM	RWA	EAD לאחר CRM	RWA	EAD לאחר CRM	RWA			
213	105	223	72	235	93			
סך כל התיקים שמחשבים בגינם CVA לפי הגישה הסטנדרטית								

סיכון שוק הוא הסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי ההוגן של מכשירים פיננסיים עקב שינוי בתנאי השוק (רמת מחירים, שיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה, מחירי מניות וסחורות).

ניהול סיכון השוק (MRA)

הדירקטוריון מתווה מסגרת לניהול סיכון השוק, וסוקר בתדירות שנתית לפחות את מסמך המדיניות של הבנק. הדירקטוריון דן, מחליט, וקובע הנחיות, באשר למדיניות ניהול סיכונים השוק של הבנק ויעדיו העסקיים, בהתאם למפורט בנוהל עבודת הדירקטוריון. הדירקטוריון סוקר את תהליך ניהול סיכונים השוק ומוודא קיומם של תהליכים אפקטיביים לזיהוי, מדידה, ניטור ובקרה אחר סיכונים השוק, כמו גם התאמת פרופיל סיכונים השוק של הבנק לתיאבון הסיכון שנקבע, בין היתר באמצעות סקירה רבעונית של מסמך הסיכונים.

ניהול הפוזיציה בסיכונים שוק מבוצע באמצעות המכשירים הקיימים בשוק, תוך מתן עדיפות לאיזון החשיפות באמצעות הפעילות מול לקוחות הבנק (פיקדונות, אשראי ונגזרים).

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020, התפשטות ווירוס הקורונה ברחבי העולם והעמקתו במדינות רבות וביניהן גם ישראל, גרמה לאי ודאות והשפיעה על המסחר בשווקים ועל הכלכלה העולמית אשר בעקבותיה חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ובכללם בשערי החליפין, מרווחי הבסיס (basis spread), שערי מניות ומחירי אגרות חוב. בתגובה הפחיתו בנקים מרכזיים רבים את הריבית.

כתוצאה מכך, נצפתה עליה באומדני הסיכון ונצפו מספר חריגות באומדני ה-VAR ההיסטורי וההיברידי אשר נבעו מכניסה של תצפיות מחמירות הנובעות ממצב השוק וזאת למרות שלא בוצעו בתקופה זו שינויים מהותיים בהרכב התיק.

נעשתה בחינה של תיקון סיבולת הסיכון מול האלטרנטיבה לסגירת פוזיציות שיקבעו הפסדים בתיק ושלא היו נכונות לדעת הבנק מבחינה עסקית. אי לכך התקבלה החלטה להרחיב באופן זמני ולתקופת זמן מוגבלת את סיבולת הסיכון עבור מדדי הסיכון המרכזיים.

כל ההתאמות אשר בוצעו הינן החל מה-31 במרץ 2020 ולתקופת זמן מוגבלת שהוגדרה מראש.

במהלך הרבעון השני נרשמה ירידה קלה בחשיפות העיקריות. ב-27 במאי 2020 בוצעה בחינה מחדש למגבלות אותן הוחלט להרחיב ב-31 במרץ 2020 באופן זמני והוחלט להחזיר חלק גדול מהמגבלות לתיאבון וסיבולת הסיכון המקוריים ועבור חלק נוסף לאשר המשך הרחבה זמנית לתקופת זמן נוספת מוגבלת מראש.

לפירוט נוסף ראה פרק המבנה וההתפתחויות של נכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון בדוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-30 ביוני 2020.

לפרטים נוספים בעניין אופן ניהול סיכון השוק בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון שוק בגישה הסטנדרטית (MR1)

טבלה 17: סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)

א	א	א	
סכומים	סכומים	סכומים	
			במיליוני ₪
31.12.2019	30.6.2019	30.6.2020	
			מוצרים ישירים (outright products)
306	326	382	1 סיכון שיעור ריבית (כללי וספציפי)
38	39	34	2 סיכון פוזיציה במניות (כללי וספציפי)
172	111	38	3 סיכון שער חליפין
			אופציות
28	7	28	6 גישת דלתא פלוס
544	483	482	9 סה"כ

מדידת סיכוני השוק והערכתם הינה מרכיב מרכזי בתהליך ניהול סיכוני השוק, והיא מהווה בסיס לתהליכי הניטור והדיווח, ולהבטחת נאותות התשואה הצפויה כנגד סיכון השוק.

המדידה מבוצעת ביחס למכלול גורמי סיכוני השוק שזוהו במוצרים ופעילויות הבנק, המאזניות והחוץ מאזניות באמצעות מודל הערך שבסיכון (VAR) אשר מציג את הסיכון הפוטנציאלי (ירידה אפשרית בשווי בתקופת זמן נתונה). ככלל, החישוב מבוצע יומית בשתי שיטות, הגישה ההיסטורית והגישה ההיברידית (גישה המשלבת גישה היסטורית ומקדמי דעיכה), ברמת ביטחון של 99%.

בהתאם לדווח לעיל, ולאור העלייה בתנודתיות גורמי הסיכון בשוק, נצפו במהלך חודש מרץ חריגות ב VAR ההיסטורי וב VAR ההיברידית. העלייה באומדני ה-VAR נבעה מעלייה בעוצמת התרחיש ההיסטורי, כתוצאה מכניסה של תצפיות מחמירות הנובעות ממצב השוק הנוכחי, ללא שינוי מהותי בפוזיציה, במקביל להחמרה בערכים השוטפים המשמשים כנקודת מוצא.

במהלך הרבעון השני אומדני ה-VaR נשארו גבוהים, עם ירידה קלה לקראת סוף הרבעון בשל פעולות שנקטו ע"י הבנק (לאור הסיבה כי תצפיות השוק החריגות עדיין בפנים והערכים לא צפויים לחזור לרמות המקוריות שלהם במהלך 2020).

יש לציין כי מודל ה-VAR הינו מודל המיועד לניהול סיכונים במצב שוק סדיר וכנזה קיימות לו חולשות במדידה בתקופה קיצון. בספרות המקצועית, ידועה אי היעילות של מודל ה-VAR בזמני משבר. הסיבה היא כי בתקופת משבר ה-VAR ההיסטורי הופך למעשה להיות "VAR משבר" – בהינתן הנחת הבסיס כי תרחיש היסטורי שאירע בעבר עשוי להתרחש שוב. בעת התממשות אירוע קיצון, משמעות הנחה זו הינה כי תרחיש קיצון זה יתרחש פעם נוספת "באופן מיידי" (טרם התאוששות השוק).

החולשה מתעצמת עוד במדידת VAR בגישה ההיברידית, וזאת לאור השימוש במקדמי דעיכה. ההנחה בגישה זו הינה כי שינויים בגורמי סיכון השוק שנצפו בתקופה האחרונה סבירים יותר לחזור על עצמם משינויים שנצפו בתקופות היסטוריות יותר. בהתאם, תצפיות עדכניות מקבלות משקל עודף.

מסיבות אלו, הוחלט בתאריך 31 במרץ 2020 כי מדידות ה-VAR הכולל ולגורמי הסיכון יתבססו על מדידות ה-VAR ההיסטורי כאשר ה VAR ההיברידית ינטר לידיעה בלבד. החלטה זו הינה בתוקף החל מה-31 במרץ 2020 ולתקופת זמן מוגבלת שהוגדרה מראש.

בחנית איכות המודל מבוצעת על פי תוצאות הבחינה בדיעבד (Back Test) לכל גורם סיכון בנפרד ובהתאם לשיטת הרמזור. לפי שיטה זו, תוצאות הבחינה בדיעבד מסווגות לשלושה איזורים – אדום, צהוב, ירוק – על פי מספר החריגות. לקביעת האזור ברמזור נדרש מינימום של 250 תצפיות.

נציין כי לאור התפתחות וירוס הקורונה כפי שתועד לעיל, נצפו חריגות במספר גורמי סיכון אשר הוחלט להחריג מאחר ומודלים לסיכוני שוק מותאמים למצב עסקים רגיל ומהסיבה שמרבית החריגות שהתקבלו הן מחודש מרץ וסביר להניח כי הן נובעות מהשפעות המשבר. יובהר כי בסיכון אופציות, מדידת Back Test הינה שבועית ומאז תחילת המדידה לא עלו חריגות. ובשל כך ניתן להעריך את איכות המודל ב"אזור הירוק". כמו כן, לראשונה נצברו מספיק תצפיות (250) להערכת איכות המודל (ריבית ובסיס) בגישה ההיברידית. כל המדידות, בשתי הגישות, היברידית והיסטורית, נמצאות ב"אזור הירוק". מלבד המדידה עבור סיכון בסיס מדד בגישה ההיברידית אשר נמצאת ב"אזור הצהוב" עבור התיק הבנקאי בלבד.

סיכון ריבית בתיק הבנקאי (IRRBB) ובתיק למסחר

הבנק מודד ומנהל את סיכון הריבית על התיק הכולל ובהפרדה בין התיק הבנקאי והתיק למסחר, תוך התייחסות לסיכונים הנובעים מפעילות ניהול הנכסים וההתחייבויות כתוצאה מהפעילות הבנקאית וכן מפעילות נוסטרו וחדר עסקאות. התיק הבנקאי מכיל את כלל הפוזיציות שלא יוחסו לתיק למסחר. להגדרת התיק למסחר ראה סעיף "ניהול פוזיציות בתיק למסחר" לעיל.

מדיניות ניהול חשיפת הריבית מכוונת להשגת רמות חשיפה רצויות בכל אחד ממגזרי ההצמדה אליהם חשוף הבנק, בהתאמה לתחזיות בשווקים ולרמות הסיכון הרצויות ועל סמך המגבלות שנקבעו על-ידי הדירקטוריון. החשיפות העיקריות נלקחות במגזר השקלי, במגזר צמוד המדד ובמגזר הדולרי.

לפרטים נוספים בעניין אופן מדידת סיכון הריבית בבנק ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

ראה דוח לעיל על הפעולות שבוצעו כתוצאה מהשפעת התפשטות וירוס הקורונה.

סיכון מניות

הבנק חשוף לסיכון של תנודתיות בשערי המניות בגין אחזקות בתיק הבנקאי ובתיק למסחר. דירקטוריון הבנק הגדיר מגבלות סיכון נפרדות במונחי היקף ובמונחי VAR פרמטרי הן עבור מדד המעו"ף, קרנות סל ישראליות ומניות, והן עבור קרנות סל על מדדי חו"ל, מניות בחו"ל או ETF. בנוסף, נמדד הסיכון החשבונאי לתנודתיות ברווחיות בתיק הבנקאי תוך קביעת מגבלה ייעודית. הסיכון נמדד במונחי שינוי מחיר.

לפרטים נוספים בעניין אופן מדידת סיכון המניות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

ראה דוח לעיל על הפעולות שבוצעו כתוצאה מהשפעת התפשטות וירוס הקורונה.

ניהול סיכון הנזילות

סיכון נזילות הינו הסיכון לרווחי התאגיד הבנקאי וליציבותו הנובע מאי יכולתו לספק את צרכי נזילותו ולעמוד בפירעון התחייבויות במועד פירעון מבלי להיקלע להפסדים חריגים. ככלל, הבנק מעדיף את הקטנת סיכוי הנזילות על פני שיקולי רווחיות לטווח קצר. לפרטים נוספים בעניין עקרונות לניהול סיכון הנזילות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)

הוראת ניהול בנקאי תקין 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות" (LCR) מאמצת את המלצות ועדת באזל לעניין יחס כיסוי הנזילות במערכת הבנקאית בישראל. יחס כיסוי הנזילות בוחן אופק של 30 ימים בתרחיש קיצון ונועד להבטיח שלתאגיד בנקאי מלאי של נכסים נזילים באיכות גבוהה שנותן מענה לצורכי הנזילות של התאגיד באופק זמן זה בהתאם לתרחיש הגלום בהוראה. לפרטים נוספים בעניין ניהול סיכון הנזילות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

הדרישה המזערית עומדת על 100%. עם זאת, בתקופה של לחץ פיננסי תאגיד בנקאי יוכל לרדת מתחת לדרישות מינימליות אלו. הדרישות חלות הן בסך המטבעות והן במטבע-חוץ בנפרד, הן ברמת התאגיד הבנקאי "סולו" והן ברמת המאוחד, וחישוב היחס מבוצע בהתאם. תאגיד בנקאי אשר אינו עומד ביחס המינימלי נדרש לדווח באופן מיידי לפיקוח על הבנקים, ולאחר שלושה ימי חריגה להגיש תכנית לעמידה בדרישה המזערית. יחס כיסוי הנזילות נמדד ברמה יומית ומדווח כממוצע התצפיות היומיות שנמדדו ברבעון שהסתיים בתאריך הדוח.

ככלל, יחס כיסוי הנזילות על-פי הוראת ניהול בנקאי תקין 221 שונה מהמודלים הפנימיים החלים בבנק. היחס הממוצע במהלך הרבעון השני 2020 עמד על 148% אל מול דרישה מזערית של 100%. במהלך הרבעון השני 2020 לא נצפו חריגות מהדרישה המזערית ביחס ה-LCR.

טבלה 18: יחס כיסוי הנזילות (LIQ1)

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר 2019	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020	
126%	127%	148%	יחס כיסוי הנזילות ¹
100%	100%	100%	יחס כיסוי הנזילות המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים

1. מחושב על בסיס ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון האחרון המדווח.

טבלה 19: יחס כיסוי נזילות – גילויים נוספים (LIQA)
גילוי על פי דברך 3

ליום 31 בדצמבר 2019		ליום 30 ביוני 2019		ליום 30 ביוני 2020		סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה
סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ²	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ¹	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ²	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ¹	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ²	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) ¹	
מיליוני ש"ח						
10,022	10,120	9,885	9,980	13,074	13,181	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
						תזרימי מזומנים יוצאים
						פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
				232	4,638	פיקדונות יציבים
208	4,168	206	4,128	1,162	10,662	פיקדונות פחות יציבים
1,045	9,448	1,049	9,505	124	4,140	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראה ניהול בנקאי תקין 221)
135	4,514	139	4,646			מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
-	-	-	-	-	-	פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשתות של תאגידים בנקאיים קואופרטיבים
5,621	9,816	6,191	9,976	6,670	11,887	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
183	183	39	39	186	186	חובות לא מובטחים
-	4	-	117	-	24	מימון סיטונאי מובטח
2,494	2,494	2,258	2,258	2,113	2,113	דרישות נזילות נוספות, מזה:
						תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
-	-	-	-	-	-	תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב
828	6,735	649	5,895	726	6,551	קווי אשראי ונזילות
771	771	675	675	358	358	מחויבויות מימון חוזיות אחרות
131	5,879	134	5,361	120	5,712	מחויבויות מימון מותנות אחרות
<u>11,416</u>	<u>44,012</u>	<u>11,340</u>	<u>42,600</u>	<u>11,691</u>	<u>46,271</u>	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
						תזרימי מזומנים נכנסים
-	-	-	-	-	-	הלוואות מובטחות (למשל עסקאות מכר חוזר)
1,260	1,380	1,405	1,521	983	1,100	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
2,435	3,240	2,143	2,887	1,887	2,268	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
3,695	4,620	3,548	4,408	2,870	3,368	סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים
סך ערך מתואם ³						
10,022		9,885		13,074		סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA) A
7,721		7,792		8,821		סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו B
130%		127%		148%		יחס כיסוי נזילות (%) A/B

התפתחות משבר הקורונה זליגתו לשוק הריאלי עשויים להביא בטווח הבינוני-ארוך להתגברות צרכי הנזילות במשק, הן מצד גופים עסקיים והן מצד לקוחות פרטיים.

לאור כך החליט דירקטוריון הבנק להגדיל את רזרבת הנזילות של הבנק והעלה את התיאבון והסיבולת של יחס כיסוי הנזילות הכולל (LCR) מ-120% ל-115% ו-130% ו-120% בהתאמה. זאת לאחר שאלה הועלו בהתאמה מ-110% ו-105% לאור אי הודאות שנבעה מהמיזוג הצפוי בין בנק אגוד לבנק מזרחי.

בשלב זה, הבנק נמצא בעודפי נזילות משמעותיים, נוכח יציאת משקיעים משוק ההון והפקדת היתרות בבנק ברבעון הראשון של שנת 2020, ולא ניכרת עליה משמעותית בצרכי הנזילות של הלקוחות.

הממוצע הרבעוני ליחס ה-LCR עלה מ-137% ברבעון הראשון של 2020 ל-148% ברבעון השני של 2020. בעיקר מפני שברבעון הראשון העלייה החדה עקב המשבר החלה רק בתחילת מרץ. בין ה-31 במרץ 2020 ל-30 ביוני 2020 לא היו שינויים מהותיים ביחס והוא ירד מ-152% בתחילת התקופה ל-148% בסוף התקופה.

התפתחויות מהותיות בחשיפת התאגיד הבנקאי לסיכונים נזילות

בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נצפה מימוש ני"ע מאסיבי על ידי הציבור ברבעון הראשון של 2020, אשר השפיע חיובית על יחס הנזילות והעלה את כרית הנזילות מחד. מאידך, התנודתיות בשוקים מיתנה את העלייה עקב הגדלת צרכי הנזילות הנובעים מדרישת ביטחונות ושווי נגזרים המגדרים נכסים ספציפיים.

נוכח המימושים המאסיביים של הציבור עלתה כרית הנזילות ברבעון הראשון בכ-1.5 מיליארד ש"ח, וברבעון השני הוסיפה עוד כ-2 מיליארד ש"ח מכ-12.5 מיליארד ש"ח ב-31 במרץ 2020 ל-14.5 מיליארד ש"ח ב-30 ביוני 2020.

לעומת הרבעון הראשון בו העלייה נבעה בעיקרה מלקוחות קמעונאיים, הגידול ברבעון השני נבע בעיקר מלקוחות סיטונאיים ולקוחות פיננסיים וירידה ביתרות קמעונאיים. לכן היחס לא השתנה מהותית במהלך הרבעון השני. כמו כן, בעוד ברבעון הראשון היה גידול חד בדרישת הבטחונות, בשווי המכשירים המגדרים ובשווי השוק של ני"ע שהשפיעו לשלילה על כרית הנזילות, ברבעון השני לא נצפו שינויים מהותיים בצרכי הנזילות הנובעים מתנודתיות ואף שווי ני"ע עלה בכ-0.2 מיליארד ש"ח והשפיע לחיוב על הכרית.

למעלה מ-99% מסה"כ כרית הנזילות לאורך זמן מורכב מנכסי רמה 1 – רזרבות בבנק ישראל בניכוי חובת הנזילות, אג"ח ממשלת ישראל ואג"ח ריבוניות עם משקל סיכון 0%.

השינויים העיקריים בהרכב כרית הנזילות מיום ה-31 במרץ 2020 ליום ה-30 ביוני 2020: הרזרבות בבנק ישראל בניכוי חובת הנזילות עלו בכ-2.2 מיליארד ש"ח מ-5.13 מיליארד ש"ח ל-7.33 מיליארד ש"ח, שווי אג"ח ממשלת ישראל בשקלים ירד בכ-0.5 מיליארד ש"ח מ-5.7 מיליארד ש"ח ל-5.2 מיליארד ש"ח. אג"ח ממשלת ישראל במט"ח עלה בכ-0.3 מיליארד ש"ח מ-1.05 מיליארד ש"ח ל-1.35 מיליארד ש"ח. סה"כ עלייה של כ-2 מיליארד ש"ח.

במסגרת ניהול סיכון הנזילות ולמרות העלייה בנזילות, לאור הפוטנציאל לעלייה בהיקף התזרים היוצא, הבנק העלה את התיאבון והסיבולת של יחס כיסוי הנזילות מ-120% ו-115% ל-130% ו-120%, בהתאמה. זאת, לאחר שאלה הועלו בהתאמה מ-110% ו-105% לאור אי הודאות שנבעה מהמיזוג הצפוי בין בנק אגוד לבנק מזרחי. שיעור זה ייבחן מעת לעת בהתאם להתפתחויות ויעודכן במידת הצורך.

לאור הנ"ל, הבנק פועל להרחבת כרית הנזילות ושימור הפיקדונות הקיימים.

ניהול הסיכונים התפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים. סיכון זה כולל סיכון משפטי וסיכונים ציבוריים, אך אינו כולל סיכון אסטרטגי וסיכון מוניטין.

ניהול הסיכון התפעולי בבנק מיושם בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 350 וכן על פי הוראות רלוונטיות בנושאים של סיכון משפטי, סיכונים ציבוריים, ניהול סיכון טכנולוגיות המידע, מחשוב ענן, סיכון הסייבר ואבטחת מידע, בנקאות בתקשורת והמשכיות עסקית. נושאים אלה מעוגנים במסמכי מדיניות יעודיים ופרטניים. הנהלות היחידות העסקיות הן אלו הנושאות באחריות לזיהוי וניהול הסיכונים בפעילות העסקית. אגף בקורות וניהול סיכונים מהווה קו הגנה שני לסיכון התפעולי.

בעקבות משבר הקורונה, הבנק נערך בהתאם להנחיות משרד הבריאות ובנק ישראל. הפעילות עודכנה באופן רציף על פי ההנחיות שהתקבלו מעת לעת. היערכות למניעת התפרצות המחלה בכותלי הבנק בוצעה בכל המישורים תוך שמירה על בטיחות ובריאות העובדים, שמירה על רציפות תפקודית והמשך מתן שירות ללקוחות.

במסגרת הצעדים שנקטו פוצלו יחידות חיוניות והורחבה פעילות העבודה מרחוק. הנחיות לאופן העבודה מרחוק רוענו ותוקשרו, לרבות מהיבט סיכון סייבר ואבטחת מידע. תקשור פנים ארגוני נערך באופן שוטף ורציף לעובדים. במקביל הבנק פעל למתן מענה לפעילות הלקוחות, בין היתר על פי הקלות בנק ישראל. הועלה קמפיין תקשורת ללקוחות לעידוד הפעילות בערוצים הישירים, תוך מתן הקלות להצטרפות מרחוק לפעילות באתרים הדיגיטליים. בתחום מתן שירות ללקוחות בסניפים: בהתאם להנחיות בנק ישראל ובמועדים שאושרו על ידו, חל צמצום במספר הסניפים הפתוחים לקבלת קהל ובשירותים הניתנים פרונטלית. במקביל, הורחבה פעילות הלקוחות בהוראות טלפוניות, ותוגבר השירות הטלפוני במסגרת אגוד ישיר.

הפעילות בזמן המשבר בוצעה בין היתר בהתבסס על תכניות החירום של הבנק תוך התאמה דינמית להתפתחות המשבר. הבנק פועל בהתאם לכללי משרד הבריאות ולהנחיות בנק ישראל ומבצע תהליך של הפקת לקחים, תוך היערכות לתרחישים נוספים, ככל שגל ההתפרצות השני של המגיפה יצבור תאוצה.

לאור אי הוודאות המאפיינת את פעילות הבנק בשנתיים וחצי האחרונות והחלטת בית הדין לתחרות, התגבר החשש למעילות ועובו הבקורות באגפים העסקיים ככל שנדרש. אגף ניהול סיכונים ובקורות עדכן את תכנית העבודה של מחלקות בקרת אשראי, וענף סיכונים תפעוליים החל בחודש מרץ 2020 בזיהוי תנועות חריגות ובחינתם במקביל בוצעה התאמה של תכנית העבודה של הביקורת הפנימית לתקופה, תוך מיקוד בסיכונים מעילות.

ועדת אד-הוק של הדירקטוריון הדנה בנושאי סיכונים המיזוג הפסיקה להתכנס באופן שוטף והוחלט שתתכנס רק במידת הצורך.

השינויים בעקבות המשבר – מתכונת העבודה המצומצמת ומרחוק, וכן סיכונים המיזוג, משפיעים ומעלים את הסיכון התפעולי ובפרט את סיכון הונאות ומעילות. הבנק נוקט בשורה של צעדים להפחתת הסיכון כאמור לעיל. דיווחים הקשורים למשבר הקורונה מועברים לדירקטוריון במסגרת דיווחי המנכ"לית אחת לשבועיים.

לפרטים נוספים בדבר עקרונות לניהול הסיכון התפעולי בבנק ראה גם בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

מערכות המידע והמחשוב של הבנק

הפעילות בבנק נשענת במידה רבה על מערכות מידע ומחשוב המותאמות לצרכיו. פעילות טכנולוגיית המידע מאופיינת, בין היתר, בתהליכים חוצי ארגון, תוך השפעה משמעותית על התנהלות הבנק. הבנק מקפיד לשמור על איכותן של המערכות ועל תפקודן התקין, ומשקיע משאבים רבים בפיתוח והתאמה של מערכות המידע והמחשוב (תוכנה, חומרה, תקשורת וכדומה), לשימוש ולשימוש לקוחותיו, כמו גם בניהול של מערך אבטחת מידע הולם, היערכות לשעת חירום והמשכיות עסקית.

במסגרת משבר הקורונה הבנק נערך לרציפות תפקודית, בהתאם, על מנת להמנע מסיכונים תפעוליים, הבנק נמנע מעדכוני תוכנה שאינם בעדיפות גבוהה. עדכוני אבטחת מידע מבוצעים כבשגרה.

לבנק התקשרות מהותית רבת שנים עם לאומי בהתאם להסכם שנחתם ביום 2 בספטמבר 2001 והוארך מעת לעת, בנוגע למתן שירותי מחשוב ותפעול לחלק ניכר ממערכות הליבה הבנקאיות בשיטה של מיקור חוץ, שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016 (והוארכה כמפורט להלן) ("להלן" "ההסכם"). ממועד זה החלה תקופה של שלוש שנים המוגדרת כ"פרויקט סיום ההתקשרות" וזו הוארכה ביום 29 במרס, 2018 בהתאם להצעת לאומי עד ליום 30 ביוני, 2021 ("תקופת ההפרדות"). בהתאם לאישור דירקטוריון הבנק מיום 12 במאי 2020, התקשר הבנק עם לאומי בתוספת להסכם (להלן "התוספת"). ובמקביל החליט שלא להמשיך בפרויקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק שנבחן על ידו. בהתאם לתוספת זו נקבעו בין הצדדים, בין היתר, ההסכמות הבאות:

תוקפו של ההסכם יוארך עד ליום 31 בדצמבר 2022 (להלן: "תום תוקף התוספת") ותוספת זו תחול רטרואקטיבית החל מיום 1 בינואר 2020.

ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי טפחות בע"מ (להלן: "בנק מזרחי") עד ליום 31 בדצמבר 2020, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בשנה נוספת עד ליום 31 בדצמבר 2023 (להלן: "האופציה הקצרה"). בנוסף, ככל שלא יתקיים מיזוג של הבנק עם בנק מזרחי עד ליום 31 בדצמבר 2021, תינתן לבנק האופציה להאריך את תוקפה של התוספת בעשר שנים עד ליום 31 בדצמבר 2032 (חלף שנת הארכה אחת בהתאם לאופציה הקצרה ובכפוף לכך שמומשה האופציה הקצרה) (להלן: "האופציה הארוכה"), הכל בכפוף לקיומם של התנאים למימוש האופציות כפי שנקבעו בין הצדדים במסגרת התוספת.

לבנק לא תהיה זכות להפסיק את ההתקשרות לפני מועד תום תוקף התוספת או לפני מועד תום תקופת ההארכה הרלוונטית (במקרה של מימוש האופציה/ אופציות שהוענקו לו), ואולם במקרה בו יממש הבנק את האופציה הארוכה יהיה הבנק רשאי להודיע ללאומי עד ליום 31 בדצמבר 2024 על קיצור תקופת ההסכם, ובמקרה זה יסתיים ההסכם ביום 31 בדצמבר 2028 והבנק ישלם ללאומי פיצוי מוסכם בסכום "התשלום הבסיסי" כמשמעו להלן, עבור שנה נוספת.

הבנק יהיה זכאי לקבל מלאומי בהתאם לתוספת את היקף השירותים השוטפים ורמת השירות כפי שניתנו לבנק ביום 31 בדצמבר 2016, טרם תחילת תקופת ההפרדות בין הצדדים (להלן: "השירותים השוטפים"). לאומי יספק לבנק את השירותים השוטפים בתקופת התוספת על פי עקרון ה follow me, קרי – על פי כלל לפיו פיתוחים שיפתח לאומי עבורו (החלפת מערכות ותשתיות) יפותחו במקביל עבור הבנק, בכפוף להוראות ההסכם, ולצורך כך ינקוט הבנק בכל פעולה שתידרש על מנת להטמיע את המערכות או התשתיות החדשות (להלן: "מנגנון ה- follow me").

התמורה שישלם הבנק בעבור השירותים השוטפים (להלן: "הסכום הבסיסי") תהיה בסכום של 125 מיליון ש"ח בגין שנת 2020 ובסכום של 135 מיליון ש"ח לשנה בגין השנים 2021-2023 במקרה בו ההסכם יסתיים בתום תוקף התוספת, או בתום תקופת האופציה הקצרה לפי העניין. ככל שהבנק יממש את האופציה הארוכה תעמוד התמורה עד לשנת 2022 על סך של 125 מיליון ש"ח לשנה ולאחר מכן על סך של 120 מיליון ש"ח לשנה. התמורה תוצמד אחת לשנה לפי מנגנון הצמדה שסוכם בין הצדדים בהסכם. כן הובהר בהסכם כי הסכום הבסיסי אינו כולל עלויות ייחודיות של יישום והתאמות של מנגנון ה- follow me עבור הבנק שיתווספו לסכום הבסיסי ויחולו על הבנק.

תוקף התוספת הותנה בקבלת חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי ההסכם או בקבלת אישור רשות התחרות לכך בלוחות הזמנים הקבועים בתוספת. ביום 26 במאי 2020 התקבלה חוות דעת מעודכנת ביחס לתחולת פטור רשות דיני התחרות למיזמים משותפים, העומדת בכללי ה self-assessment המאשרת כי אין מניעה להמשך מתן השירותים על ידי לאומי לפי התוספת. זאת לאחר שרשות התחרות אישרה לב"כ הבנק כי היא אינה מבקשת כי התוספת תוגש לאישורה, וכי הצדדים רשאים לבצע בדיקה עצמית של התוספת ומידת התאמתה לדיני התחרות. בכך התקיים התנאי המתלה לתוקף התוספת כפי שנקבע בין הצדדים.

התקשרות הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול הנ"ל צפויה להגדיל את הוצאות המחשוב של הבנק (שהיו כ- 200 מיליון ש"ח בשנת 2019) בשיעור של כ- 20%.

לפרטים נוספים בעניין הארכת הסכם המחשוב והתפעול שנחתם עם לאומי, ראה דוח ההנהלה והדירקטוריון ליום ה-30 ביוני 2020. כמו כן, ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2020, בהקשר של השלכות הודעת בעלי המניות המחזיקים בגרעין השליטה בבנק מיום 30 ביולי 2017, בעניין כוונתם לפעול למכירת החזקותיהם בבנק ובעניין התקשרותם מיום 27 בנובמבר 2017 עם בנק מזרחי, ואירועים נוספים בקשר עם הודעות אלה.

ניהול סיכון סייבר ואבטחת מידע

סיכון סייבר מוגדר כסיכון להתממשות אירוע סייבר שהינו אירוע אשר במהלכו מתרחשת תקיפת מערכות מחשוב ו/או מערכות ותשתיות משובצות מחשב על ידי או מטעם גורמים חיצוניים או פנימיים לבנק.

ניהול סיכון הסייבר בבנק מיושם בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 361 – ניהול הגנת סייבר וכן על פי הוראות רלוונטיות בנושאי ניהול טכנולוגיות וניהול סיכון תפעולי. נושאים אלה מעוגנים במסמכי מדיניות יעודים ופרטניים.

התפשטות נגיף הקורונה, צעדי ההתגוננות הננקטים והמשבר הכלכלי עולמי הנגרם מכך הובילו בין היתר גם להתגברות כלכלית עולמית של סיכון הסייבר. ואכן בעולם נצפית התגברות אירועי תקיפה והונאה המנצלים את משבר הקורונה, ובפרט בגין המגמות הבאות: העלייה בהיקף העבודה מרחוק, אשר מרחיבה את מעטפת התקיפה הפוטנציאלית; עליה במגמת ניסיונות דיג הלקוחות, התגברות אירועי הונאה המנצלים את החשש האנושי סביב התפשטות הקורונה, העשויה לעודד גורמים עוינים להוציא לפועל תקיפות כנגד ארגונים. כמו בעולם, גם בישראל סיכון הסייבר עולה עקב משבר הקורונה.

בנק ישראל הנחה את התאגידים הבנקאיים במכתבו מיום ה-6 באפריל 2020 לבחון את נושא התגברות איומי הסייבר בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, ובדגש על התרחבות עבודה מרחוק, וזאת בהתייחס להיבטי "תהליכים, אנשים ומערכות", שכן ההרחבה נדרשה לביצוע מהיר ובאופן העלול להשפיע על הבקורות המוטמעות. הבנק בחן את התגברות סיכוני הסייבר, ונקט בשורה של צעדים לחיזוק ההגנה בדגש על הנושאים הבאים:

- רציפות תפקודית של פעילות יחידות הסייבר, עקב חשש מהיווצרות מחסור בכוח אדם מקצועי עקב הידבקות;
- בחינת מערכי הניטור והזיהוי בהתייחס לשינויים החלים בתקופה זו ולעדכנם בהתאם;
- התאמת תכניות החירום לטיפול באירועי סייבר מהותיים של התאגיד הבנקאי ולבדוק האם נדרשות התאמות לאור המצב הנוכחי;
- הגברת מודעות וערנות עובדים ולקוחות;
- טיוב מאמצי מודיעין באופן שייתן מענה לאיומי הסייבר הרלוונטיים למשבר הקורונה;
- פעילות מול גורמי שרשרת אספקה מהותיים כדי לוודא מוכנותם להתמודדות עם איומי הסייבר הרלוונטיים למצב הנוכחי;
- התאמת ניהול הסיכון כפי שנגזר ממשבר הקורונה, בדגש על ניהול הסיכון של עבודה מרחוק;

ניהול סיכוני סייבר בשרשרת האספקה: ניהול סיכון שרשרת האספקה מבוצע בבנק באופן שוטף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 363. בעקבות התפשטות נגיף הקורונה נעשתה פנייה לכלל הספקים תוך פירוט ההתגברות של סיכוני הסייבר בעת הזו, במטרה לוודא את היערכותם ומוכנותם לצמצום הסיכון לפגיעה בשירותים המסופקים לבנק.

הבנק בחן את התגברות סיכוני הסייבר בעקבות אירוע הקורונה, ונקט בשורה של צעדים לחיזוק ההגנה, לרבות הגברת אמצעי אבטחה וחיזוק בקורות לעבודה מרחוק.

ראה גם סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2020.

המשכיות עסקית – היערכות למצבי חרום

אירועים מסוגים שונים עלולים לפגוע ו/או להשבית פעילויות מהותיות של הבנק ולקוחותיו, לפגוע בהמשכיות עסקיו, לחשוף את הבנק לסיכונים שונים ולגרום לבנק ו/או ללקוחותיו נזקים משמעותיים.

לבנק תכניות המשכיות עסקית בחירום, המפרטות את אופן הפעלת השירותים בחירום ואת המשאבים הנדרשים בעת אירוע מסוג המשכיות עסקית, וזאת על-מנת לחזור ביעילות ובלוחות זמנים קצרים לשגרת עבודה, כולל ניהול תקין של נכסי טכנולוגיית המידע אשר תומכים בתהליכים בעלי השפעה מהותית על התנהלות עסקי הבנק.

הפעילות בזמן משבר הקורונה בוצעה בין היתר בהתבסס על תוכניות החירום של הבנק תוך התאמה דינמית להתפתחות המשבר ועמידה בהוראות הרשויות. מתוך מטרה לצמצם את החשיפה בוצעו התאמות כ"א ופתיחת סניפים לקהל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים.

בהתאם להנחיות בנק ישראל, חל צמצום במספר הסניפים הפתוחים לקבלת קהל ובשירותים הניתנים פרונטלית כאשר במקביל הורחבה פעילות הלקוחות בהוראות טלפוניות וכן תוגבר השירות טלפוני במוקד השירות אגוד ישר.

במטרה להבטיח היערכות נאותה לחיים בצל הנגיף ורמת היערכות מקסימלית לגל תחלואה שני, אם יתרחש, הבנק התבקש ע"י בנק ישראל, במכתבו מ-27 במאי, 2020:

- לבצע הליך ביניים להפקת תובנות ולקחים מהיערכות הבנק, פעילותו והתנהלותו בגל התחלואה הראשון, לרבות ביחס לבקשות לשינויים רגולטוריים או חקיקתיים שנדרשו על מנת לשמור על פעילות תקינה.
- לבנות תכנית שתיתן מענה מקיף לשלבים השונים במסגרת היערכות.
- להציף חסמים רגולטוריים אשר נדרשים לצורך היערכות לגל השני או כאלה שכבר הוסרו אך יש להמשיך בהם מעבר לתקופה שנקבעה בהוראת השעה.
- לבנות תכנית לפיתוח כלים לביצוע פעילות בנקאית מרחוק ובחינת הצורך בפיתוח כלים נוספים כדי לאפשר פעילות מרחוק של לקוחות תחת מגבלת תנועה.
- לבחון את השפעות גל התחלואה הראשון ויישום תכנית המענה תוך התייחסות להיבטים הבאים: תכנית העבודה לשנת 2020, מפת הסיכונים של הבנק, סביבת הבקרה ותכנית העבודה של שומרי הסף (מבקר פנים, מנהל סיכונים ראשי, קצין הציות).

במהלך הגל הראשון, נערך הבנק למתן שירות בנקאי מלא ללקוחותיו בהתאם להנחיות המשתנות שהתקבלו מבנק ישראל לגבי היקף הסניפים שיש לפתוח לקבלת קהל. כל זאת, תוך הקפדה על יצירת תנאים שיאפשרו שמירה על בריאות העובדים והלקוחות ושמירה על רציפות השירות ללקוחות.

במהלך חודש יוני 2020 בוצע הליך של ניתוח והפקת הלקחים מהיערכות הבנק, במסגרתו הוגדרו המשימות הנגזרות לשימור ו/או לשיפור היערכות.

בהמשך לתהליך הפקת הלקחים, בחן הבנק את היקף היערכות הנדרשת ל"חיים בצל הנגיף" – התנהלות כשהנגיף קיים אך ברמת תחלואה נמוכה ו- "גל תחלואה שני" – בעקבותיו יהודקו מגבלות הפעילות והתנועה.

לפרטים נוספים בדבר ניהול הסיכון התפעולי בבנק ובכלל זה מערכת המידע והמחשוב של הבנק, הגנת סייבר ואבטחת מידע, ראה גם בדוח המפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון ציות

סיכון ציות מוגדר כסיכון שתאגיד יסבול מסנקציה חוקית או רגולטורית, הפסד פיננסי מהותי או פגיעה במוניטין כתוצאה מכישלון שלו לציית להוראות חוק, רגולציה, נהלים פנימיים וקודים אתיים. ניהול סיכונים הציות מיושם בהתאם להוראת הדין החל על הבנק, לרבות הוראת ניהול בנקאי תקין 308 - ציות ופונקציית הציות בתאגיד הבנקאי, שנוסחה העדכני נכנס לתוקף ביום ה-1 בינואר 2016. לפרטים נוספים בעניין ניהול סיכון הציות בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון משפטי

סיכון משפטי הינו סיכון להפסד כתוצאה מהיעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם והוא כולל, אך אינו מוגבל, לחשיפה לקנסות או לצעדי עונשין (Fines Penalties) כתוצאה מפעילות פיקוחית (Punitive Damages), כמו גם מהסדרים פרטניים. האגף לייעוץ משפטי וציות של הבנק אחראי לניהול הסיכון המשפטי בבנק והוא מעניק תמיכה ומענה לכלל ההיבטים המשפטיים של פעילות הבנק וקבוצתו, והיעצת המשפטית הראשית משמשת כמנהלת הסיכון המשפטי של הבנק. בעקבות משבר הקורונה שהחל במהלך חודש מרץ 2020, ייתכן ותהיה השלכה בעתיד על ניהול הסיכונים המשפטיים של הבנק, וזאת בשל שינויים רבים והתאמות בתהליכים שבוצעו על ידי הבנק במהלך תקופה זו מול לקוחות הבנק בנושאים שונים, הכל כפי שהתחייב מתנאי הפעילות ומההוראות הרגולטוריות בתקופת המשבר. לפרטים נוספים בעניין ניהול הסיכון המשפטי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון מוניטין

מוניטין הוא אוסף של תפיסות, דעות ואמונות של מחזיקי העניין לגבי התאגיד, בהתבסס על ניסיונם וציפיותיהם. סיכון מוניטין הוא הסיכון לרווחי התאגיד, ליציבותו או ליכולתו להשיג את יעדיו, כתוצאה מפגיעה במוניטין העשוי לנבוע מהתנהלות התאגיד, מצבו הפיננסי או פרסום שלילי (אמיתי או כוזב) ועלול לבוא לידי ביטוי בתפיסה שלילית מצד לקוחות, צדדים נגדיים, בעלי מניות, משקיעים, מחזיקי אגרות חוב, אנליסטים, גורמים רלוונטיים אחרים או רגולטורים, אשר עשויה להשפיע לרעה על אמון הציבור בבנק ועל יכולתו של הבנק לשמור על קשרים עסקיים קיימים או ליצור קשרים חדשים וליהנות מנגישות רציפה למקורות מימון (כגון באמצעות שווקים בין-בנקאיים או שוקי איגוח). סיכון המוניטין מאופיין ברב ממדיות ומשקף את תפיסתם של משתתפים אחרים בשוק. יתרה מכך, הפוטנציאל להתממשותו מתקיים בכל רחבי הארגון ובמהותו הוא פונקציה של הלימות תהליכי ניהול הסיכונים הפנימיים של הבנק, כמו גם של האופן והיעילות של תגובות ההנהלה להשפעות חיצוניות.

לפרטים נוספים בעניין ניהול סיכון המוניטין בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019. הבנק ימשיך לבחון ולעקוב אחר ההתפתחויות בנושא המיזוג עם בנק מזרחי ועל השלכות האפשריות על סיכון המוניטין. יצוין, כי ככל שתתארך תקופת אי הוודאות באשר לעתידו של הבנק סיכון המוניטין צפוי לעלות.

לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ראה ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" לתמצית הדוחות הכספיים של הבנק ליום 30 ביוני 2020 וביאור 32.א. בדוחות הכספיים לשנת 2019.

משבר הקורונה משפיע על התנהלות המשק ועל פעילות המערכת הבנקאית כולה. בשלב זה, לא מוערכת התממשות של סיכון מוניטין לבנק כתוצאה מן המשבר.

סיכון אסטרטגי

הסיכון האסטרטגי הינו סיכון נוכחי או עתידי לרווחי הבנק, להון, למוניטין או למעמד הבנק, אשר עלול לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום לא נאות של החלטות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים, כלכליים או טכנולוגיים. סיכון זה נוצר ממידת התאימות של המטרות האסטרטגיות שהציב הבנק, ליכולותיו ולסביבה הכלכלית בה הוא פועל, משימות תכניות העבודה והיעדים שהוגדרו לצורך השגתן, מהמשאבים שהוגדרו לצורך העמידה בתכניות ומאיכות היישום של מרכיבי התכניות. חברי הנהלת הבנק אחראים לניהול הסיכון, כל אחד בתחומו.

כאמור, לאור התמשכות התקופה שמאז חתימת ההסכם מיום 27 בנובמבר 2017 בין בעלי השליטה בבנק לבנק מזרחי התארכה תקופת אי הוודאות עמה מתמודד הבנק ובעקבות כך, פחתה רמת הוודאות הנוגעת להתממשות התכנית האסטרטגית של הבנק, ובהתאמה, עלה הסיכון האסטרטגי, תוך פוטנציאל לעלית מדרגה נוספת בסיכון האסטרטגי. בהתאם לכך, הותאמה תכנית העבודה של הבנק תוך התחשבות באי הוודאות בה מצוי הבנק, כך שאינה כוללת בשלב זה ועד להתבהרות מצב הדברים, יעדים ופרוייקטים ארוכי טווח.

לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" וכן ראה ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" לתמצית הדוחות הכספיים של הבנק ליום 30 ביוני 2020 וביאור 32.א. בדוחות הכספיים לשנת 2019.

ביום ה-12 במאי 2020 דירקטוריון הבנק החליט שלא להמשיך בפרוייקט החלפת מערכות המחשוב של הבנק שנבחן על ידו ולאשר התקשרות הבנק עם לאומי בעניין תוספת להסכם המחשוב והתפעול שנחתם בין הצדדים ביום ה-2 בספטמבר 2001, ואשר הוארך על ידם לתקופות נוספות. בהתאם לתוספת זו נקבעו בין הצדדים, בין היתר, כי תוקפו של ההסכם יוארך עד ליום ה-31 בדצמבר 2022 ותוספת זו תחול רטרואקטיבית החל מיום ה-1 בינואר 2020.

נוכח הארכת הסכם המחשוב עם בנק לאומי, לפחות עד ליום 31 בדצמבר 2022 (עם אופציה להארכה עד ליום 31 בדצמבר 2032 במקרה שהמיזוג לא יושלם) – אי הוודאות שהיתה כרוכה במציאת פתרון להמשך קבלת שירותי מחשוב מלאומי – הוסרה.

התקשרות הבנק עם לאומי בתוספת להסכם המחשוב והתפעול הנ"ל צפויה להגדיל את הוצאות המחשוב של הבנק (שהיוו כ-200 מיליון ש"ח בשנת 2019) בשיעור של כ-20%.

לפירוט נוסף בהקשר זה, ראה סעיף "הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים" ו"מערכות המידע והמחשוב של הבנק", וכן ביאור 16 "אירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך המאזן" בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2020.

כמו כן, לאחרונה קיימות יוזמות רגולטוריות בתחום האשראי הצרכני אשר עלולות להשפיע על מידת יישום היעדים ארוכי הטווח של הבנק. בפרט, שיפור היכולות הנובעות משימוש במאגר נתוני אשראי, המאפשר לכל גוף לקבל מידע אגרטיבי על כל לקוח במערכת הבנקאית, ומ-API Open, המאפשר לנותני שירות להתחבר למערכות הבנק ולשלוף מידע עדכני בזמן אמת על הלקוח, אשר צפויים להגביר את התחרות בקרב הלקוחות הקמעונאיים, ובכלל זה מול גופים חוץ בנקאיים. בנוסף, המשך סביבת הריבית הנמוכה במקביל להקצאת משאבים לפרוייקט הסבת מערכות המחשב, משפיעה על יכולת שיפור הרווחיות והתשואה בטווח הקצר.

בהתאם לכך, הותאמה תכנית העבודה של הבנק לתקופת אי הוודאות בה מצוי הבנק, כך שאינה כוללת בשלב זה ועד להתבהרות מצב הדברים, יעדים ופרוייקטים ארוכי טווח.

האמור לעיל הינו מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח – 1968 בהיותו מבוסס על אומדנים והערכות ראשוניים ביחס לעלויות יישום התוספת להסכם המחשוב עם לאומי.

מעבר לאמור לעיל, לפרטים נוספים בעניין ניהול הסיכון האסטרטגי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון סביבתי

סיכון סביבתי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה ואכיפתן. בנקים עשויים להיחשף לסיכונים סביבתיים בהיבטים שונים של פעילותם וסיכונים אלו עלולים להיכלל במסגרת הסיכונים האחרים (כמו: סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון תפעולי, סיכון משפטי וסיכון הנזילות). תיתכן גם חשיפה לסיכון מוניטין כתוצאה מהאפשרות שיוחס לבנק קשר לגורם היוצר מפגע סביבתי.

לפרטים נוספים בעניין ניהול הסיכון הסביבתי בבנק, ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

נדבך 3

נכון ליום 31 בדצמבר 2019 מרבית חברי ההנהלה מועסקים בחוזים אישיים, למעט היועצת המשפטית של הבנק המכהנת כראש האגף לייעוץ משפטי, הגב' עירית מקוב המועסקת בחוזה קיבוצי ומנהל הסיכונים הראשי המכהן כמ"מ ראש אגף בקרות וניהול סיכונים, מר אילן ישעיהו המועסק גם הוא בחוזה קיבוצי. במהלך חודש ינואר 2020 אושרו לחלק מחברי ההנהלה הטבות שכר בדרך של פיצויי פרישה מוגדלים ומענקי הסתגלות אשר כפופים לתנאים מתלים שנכון למועד אישור הדוחות הכספיים טרם התקיימו. כמו כן, ביום 27 ביולי, 2020 אישרה האסיפה הכללית של הבנק לאחר אישור דירקטוריון הבנק מיום 18 ביוני 2020 ואישור ועדת התגמול מיום 7 ביוני 2020 להאריך את תקופת ההסכם הקצוב של מנכ"לית הבנק לתקופה קצובה נוספת של שנתיים החל מתום תקופת ההסכם הקצוב הנוכחי שלה (18 באוגוסט 2020) וכי המנכ"לית תהיה זכאית בעת סיום יחסי עבודתה בבנק לתשלום מענק הסתגלות כמפורט בביאור 9 "הטבות לעובדים" בתמצית הדוחות הכספיים של הבנק ליום 30 ביוני 2020 ובכפוף למגבלות ולכללים הקבועים בחוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), תשע"ו-2016.

לפרטים נוספים בעניין ראה דוח מפורט על הסיכונים לשנת 2019.

אילן ישעיהו
מנהל סיכונים ראשי

שבי שמר
מנהלת כללית

זאב אבלס
יו"ר הדירקטוריון

תל אביב, 13 באוגוסט, 2020